1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10-2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ... ժամով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խուրքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".
Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.
Կովկասից դուրս ռուսաց անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговаго Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Յունիսի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 6 րուբլի:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԷՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ
խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, շտապել ուղարկել երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում ընդհատում տեղի չունենայ:

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ԵՍ. Բ. ՉԱՐԴԻՆՈՎՍԿԻՆ
փոխադրվել է
ԿԻՐՕՉՆԱՅԱ ՓՈՂ. № 18,
Օֆիցեր. էկօն. Ընկ. խանութների դիմաց:
Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւններ.
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11, երեկ. ժ. 5— 8.
(օ.մ.) առ. 651. 5—1

ՕՍՄԱՆՑԻՆԵՐԻ ԱՆՈՒՐՋԸ

Վերին աստիճանի հետաքրքրական և խորհրդաւոր են Կոսսովայի դաշտի վրա տեղի ունեցած կրօնական հանդէսները, Թիւրքական սուլթանի առաջնորդութեամբ կամ փէշ-նամազութեամբ:

Հինգ հարիւր տարի առաջ Կոսսովայի դաշտի վրա տեղի ունեցաւ մի ահեղ ճակատամարտ, որ վերջացաւ Խաչի պարտութեամբ ու Մահիկի յաղթանակով:

Այս դաշտի վրա սկսվեց օսմ. կայսրութեան մեծութիւնը և այդտեղ խորտակվեց, կործանվեց Մեծն Սերբիայի հզօրութիւնը, Դուշան Հզօր Թագաւորի պետութիւնը. Այդ դաշտի վրա դէմ առ դէմ կանգնեցին քրիստոնեայ սերբերը և մուսուլման Թիւրքերը և հզօր ճակատամարտ մղեցին: Քրիստոնէութիւնը տեղի տուեց իսլամին և այդ օրից իսլամ աշխարհը հաստատվեց Եւրոպայում:

Սակայն Կոսսովայի դաշտը և նրա վրա մղված ահեղ ճակատամարտը թէև պատեց ամբողջ Սերբիան և ամբողջ սլավեան աշխարհը մեծ սուգով, բայց սերբերն այնուամենայնիւ հպարտանում են նրանով, որ Կոսսովայի դաշտը նրանց համար ազգային պանծալի կոթող է, որովհետև այդ դաշտը ողողվեց հազարաւոր սերբերի արիւնով, որոնք առիւծի պէս կռւում էին իրանց ազգային անկախութեան և ազատութեան համար, որոնք կռւում էին քրիստոնեայ աշխարհը իսլամի լուծից ազատելու համար. Այդ դաշտի վրա ընկաւ և Սերբիայի թագաւոր Լազարը: Այդ դաշտի վրա հռչակվեց և սերբիական ազգային հերոս Միլօշ Օբիլիչը, որ մտաւ սուլթան Մուրադի վրանը և տեղնուտեղը սպանեց նրան դաշոյնով, կարծելով որ դրանով կազատէ իր թանգագին հայրենիքը: Հերոսի փորձը զուր անցաւ. օսմանցիները աւելի կատաղեցին և լցված վրէժխնդրութեամբ՝ սեղմեցին իրանց շարքերը և ջարդեցին սերբերին ու տարկացրին Սերբիան.

Բայց երախտագէտ սերբ ժողովուրդը անմահ հերոսների շարքը դասեց Միլօշին:

Այդ օրից (1389 թ.) անցել է աւելի քան 500 տարի:

Եւ Կոսսովայի դաշտը այսօր նորից հանդիսանում է օսմանեան յաղթանակի մի նոր թատր, խորհրդաւոր թատր: Այդտեղ Թիւրքաց սուլթանը, Մուհամմէդ V, իբրև իսլամական խալիֆ, Միլօշի ձեռքով սպանված սուլթան Մուրադի գերեզմանի վրա հրապարակական աղօթք է կարդում 60,000 մուսուլմանների ներկայութեամբ և փառաբանում իսլամը: Այդ փառաբանութիւնը, հրապարակական այդ աղօթքը մի սպառնալիք է անշուշտ քրիստոնեայ չերնոգորցիներին և մի ընդհանուր կոչ՝ բոլոր իսլամներին համախմբվել խալիֆի շուրջը՝ անհաւատ գեավուրներին ջախջախելու համար:

Անշուշտ այդ մտքով և իմաստով կըմբռնեն մուսուլմանները, քանի որ աղօթքը այնպիսի մեծ շուքով և հանդիսաւորութեամբ արտասանվեց Կոսսովայի դաշտի վրա, այնտեղ, ուր 500 տարի առաջ Խաչը խոնարհեց Մահիկի առաջ:

Եւ շատ միամիտ ու կարճատես պէտք է լինել չը տեսնելու համար, թէ այժմեան Թիւրքիայի ղեկավարները՝ երիտասարդ-Թիւրքերը կամենում են վերստեղծել օսմանեան նախկին հզօր կայսրութիւնը կրօնի, իսլամ հաւատի հիմունքի վրա, կրօնի, որ լցված է ֆանատիկոսութեամբ քրիստոնէական կրօնի դէմ:

Կոսսովայի դաշտի աղօթքը նշանակալից է և խորհրդաւոր:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
13 յունիսի

Պետերբուրգ.—Գիտութիւնների ճեմարանի կողմից ներկայացուցիչներ ընտրվեցին՝ միջազգային երկրաշարժական ընկերակցութեան համագումարին Մանչեստրում՝ ակադեմիկ իշխան Գոլիցինը, Լիվեցկին և աստղագէտ Օրլովը:

Կրօնշտադտ.— Ծովային մինիստրը Կրօնշտադտ եկաւ:

Կիեվ.—Ժամանեց ներքին գործերի մինիստրի օգնական Կուրլովը:

Վիեննա.—Կայսրն ընդունեց առևտրի մինիստր Վէյսկիրխների հրաժարականը և նրան շնորհեց Երկաթէ Թագի առաջին կարգի շքանշան: Ընդունվեց նաև հաղորդակցութեան մինիստր Գլոմբինսկիի հրաժարականը:

Առևտրի մինիստրութեան ղեկը յանձնվեց Մատային, իսկ հաղորդակցութեան մինիստրութեան ղեկավար նշանակվեց Ռեյլին:

Պարիզ.—Պարիզում, Մարսէյլում և Նանսիում տեղի ունեցան բազմաթիւ ուսանողների միտինգներ, իբրև բողոք այն մեղադրանքի դէմ, որ արել է գերմանական «Ստրասբուրգեր Պօստ» լրագիրը, մեղադրելով ֆրանսիացի երիտասարդութեանը անբարոյականութեան մէջ:

Տրիէստ. — Աւստրիական շոգենաւ «Օկեանիայի» վրա ասիական խոլերայով հիւանդացաւ և վախճանվեց՝ Նեապօլից Տրիեստ գնալիս՝ Սօֆիա Բրենները:

Ամստերդամ. — Նաւահանգիստների գործադուլարար բանւորների թիւր հասնում է 2,000 հոգու: Ընկերութիւնների մեծ մասի մօտ աշխատանքները վերսկսվեցին:

Տանժէր.—Ռադիօ հեռագրով յունիսի 9-ից Մուանիէն հաղորդեց, որ Ֆէցից հեռացաւ և ... Մեկինէս:

Սօֆիա.— Կիրակի օրը Տըրնօվօյի քաղաքային այգում կազմակերպվեց ժողովրդական զբօսանք, ուր այցելութիւն գործեց թագաւորը և երկու ժամ միայն զրուցեց պատգամաւորների հետ:

(Լրագիրներից)

Վարշավա. — Ձերբակալվեց շաքարի արդիւնաբերութեան պրոֆէսիօնալ բանւորների միութեան քարտուղարը:

Մոսկվն.—Ձերբակալվեց խուլիգանների ամենաուժեղ խմբի պարագլուխը: Այս օրերս նա կր գլխատվի:

Տըրնօվօ.—Սօցիալիստները, արմատականները և երկրագործները բողոքի մի նամակ ուղարկեցին մինիստր-նախագահին, բողոքելով ազգային մեծ ժողովի Ֆերդինանդ թագաւորի ձեռքով բացման դէմ: Նամակի հեղինակները ասում են, որ եթէ իրանց բողոքին նշանակութիւն չը տրվի, իրանք ապագայ անելիքների համար իրանց այլևս պատասխանատու չեն համարում և կը գործեն այնպէս, ոպէս իրանց կամքը կը լինի:

Վիեննա. — «Deutsch. Tag.»-ին հաղորդում են Վիեննայից. «Ֆրանց Ֆերդինանդի մերժումը՝ Աւստրիան ներկայացնել Գէորգ V-ի թագադրութեան հանդէսին՝ առաջ բերեց բուռն բացատրութիւն կայսր Ֆրանց-Յովսէփի հետ: Բացատրութիւնը այն աստիճան վրդովեց ծերունի կայսրին, որ նրա հետ կաթուած պատահեց, որը բարեբաղդաբար թեթև տեսակի է: Մերժման պատճառը, գահաժառանգի ասելով, այն է, որ իր ամուսինը, համաձայն սովորութեան, պիտի կանգնած միայ անգլիական իշխանազնուհիների ետևը:

Վիեննա.—Կրկնաքուէարկութիւնների ժամանակ ընտրվեց 80-րդ սօցիալ-դեմօկրատը:

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐ. ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
13 յունիսի

Պարիզ.—Ֆալիերի և Մօնիսի ու Դիւբօյի և Բրիսօնի միջև տեղի ունեցած խորհրդակցութեան համաձայն, ապագայ մինիստր-նախագահ են անուանում Կայօյին, որին և վաղը հաւանականաբար կը յանձնարարվի կաբինէտ կազմել: Ենթադրում են, որ Կայօն կը համաձայնի կաբինէտ կազմել միայն այն պայմանով, եթէ հանրապետական կուսակցութիւնը կօգնէ: Ենթադրվում է նմանապէս, որ Դելկասէն կը մնայ ծովային մինիստրի պաշտօնի մէջ, Պամսը կը վարէ երկրագործութեան մինիստրի պաշտօնը. Արդարադատութեան մինիստրի թեկնածու է համարվում Կրիւպպին, իսկ արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնը կը տրվի Դեսելվին. Կայօն կը վարէ ներքին գործերի մինիստրի պաշտօնը:

«Թանը» գրում է, որ սպանական կառավարութիւնը Մարօկկօյում ունի 50,000 զօրք և կարող է 40 միլլիօն գումար ծախսել. այդ պատճառով էլ չէ կարելի ասել, թէ Սպանիան ձեռնպահ կը մնայ յետագայ քայլերը անել, որի ապացոյցը կարող է լինել Էլկասարի գրաւումը:

Պարիզ.—Ֆալիէրը առաջարկեց Կայօյին կաբինէտ կազմել: Նա մի օրվայ ընթացքում կը պատասխանէ իր վճռի մասին:

Պարիզ.—Ենթադրում են, որ Դելկասէն, Պամսը և Մեսսիմին կը պահեն պօրտֆէյլները: Արդարադատութեան մինիստր կը լինի հաւանօրէն Կրիւպպին, իսկ արտաքին գործերինը Բուրժուան. Պուանկարէն կամ Դեսելվը կը լինեն արտաքին գործերի մինիստր, Էտիէնը՝ զինւորական:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Լրագիրներից)

Թէհրան.—Դրութիւնը մնում է անորոշ: Սիփէհդարի հեռագիրը ասում է, որ եթէ բոլորը կամենում են նրա վերադարձը, նա կենթարկվի, միայն այն պայմանով, որ ազատ կերպով ծախքեր անէ զինւորական մինիստրութեան պէտքերի համար:

Բեռլին.—Սարդար-Ասադը յայտնել է, որ Սիփէհդարի փախուստը մազաչափ անգամ չի ազդի ներքին գործերի վրա: Ռուս-պարսկական յարաբերութիւնների նկատմամբ Սարդար-Ասադը ասաց, որ Ղազվինից ռուսական զօրքերի հեռացումից յետոյ յարաբերութիւնները զգալի կերպով բարւոքվեցին և խոստանում են բարեկամականի փոխվել:

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԲԱԼԿԱՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
11 յունիսի

Ցէտինիէ. — Ալբանացիները Թիւրք կառավարութեան դեսպանին ներկայացրին ընդարձակ պատասխան, որ կազմել է Իսմայիլ-Քէմալը: Նրանք պնդում են պետութիւնների երաշխաւորութեան վրա, փող են պահանջում ապստամբութեան ընթացքում քանդված տների վերականգնման համար, զինաթափութեանը համաձայն չեն, պնդում են զինւորական ծառայութիւնը Ալբանիայում անցկացնելու վրա և պահանջում են ալբանական լեզուի ճանաչումը թիւրքաց լեզուի հետ համահաւասար չափով վարչական և դատաստանական գործերում: Պաշտօնեաները կամ պիտի ալբաններից լինեն և կամ պիտի իմանան ալբանական լեզուն, իսկ բարձր պաշտօնները, որոնց հիմնումը պահանջում են նրանք, պիտի տրվեն միայն ալբաններին:

Ալբանները պահանջում են նաև տնտեսապէս անկախ քաղաքային ինքնավարութիւններ, կօնցէսսիաների իրաւունքների վերապահումներով և անկախ դպրոցներով:

Մաքսատների եկամուտներն Ալբանիայում պիտի գործադրվեն երկրի ներքին կարիքների վրա:

Արտաքին գործերի մինիստր Տօմանովիչը երկարատև արձակուրդով մեկնեց:

Կ. Պոլիս.—Ցերեկվայ 1 ժամին ժամանեց սուլթանը: Դիմաւորելու համար Դարդանել մեկնեցին իշխանազունները, սենատորները և պատգամաւորները: Տնվեցին յաղթական կամարներ: Տները դրօշակազարդված են: Երեկոյեան շքեղ լուսավառութիւն կը լինի:

(Լրագիրներից)

Ցէտինիէ. — Ալբանական ապստամբութիւնը փաստօրէն կարելի է վերջացած համարել, որովհետև ապստամբները ոչ զէնք, ոչ ռազմամթերք և ոչ էլ ուտելեղէն ունեն, բայց և այնպէս գերադասում են մնալ Չէրնօգօրիայում, քանի որ հաւատ չեն տածում Թիւրք կառավարութեան հրատարակած ներմանը:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պոլիս, 30 մայիս

Ազգային կեանքի մէջ սրտաբեկութիւնը կատարեալ է: Հայաստանէն հասած իրարմէ ծանր ու խժդուժ դէպքեր՝ յուսահատութեան մատնած են ամէն ոք, նոյն իսկ ամենէն լաւատեսները: Հիմա Հայաստան ուղղակի ծանր վտանգի մը տակ է:

Կեդրոնի կառավարութիւնը պատրիարքարանի դիտողութեանց խուսափողական պատասխաններ կուտայ, որոնցմէ կը հասկցուի, թէ եթէ նոյն իսկ քիւրդերու կողմէ գիւղեր և քաղաքներ աւարի տրուին, չկրնար կարենայ յանցաւորները պատժել, այն երկիւղով, որ կրնան քիւրդերն ալ ապստամբիլ և Ռումէլիի ու Արաբիոյ ապստամբներուն վրայ ուրիշ մըն ալ աւելցնել:

Այս իրողութիւնը ապահովաբար քիւրդերէն դիտուած մեծագոյն քաջալերութիւնը եղած է և սանձարձակ գործունէութեան ասպարէզ մը բացուած է:

Այս տագնապալի իրողութեանց հանդէպ ազգային իշխանութիւնը իր ամբողջութեամբը, ազգ. ժողովէն սկսեալ մինչև յետին թաղական խորհուրդը, փոխանակ բոլոր կարելի միջոցները գործադրելու և ամեն բան այս խնդրոյն յետադասելու՝ այս խնդիրը անուշադիր կը թողու և կը զբաղի աւելի երկրորդական և տիրացուական խնդիրներով: Այսպէս, անցեալ ազգային ժողովին մէջ Հայաստանի հարստահարութեանց խնդիրը այնքան մեծ ոգևորութիւն մը առաջ չբերաւ ժողովին մէջ, որքան Գէորգ եպ. Երէցեանի մը վաւերացման խնդիրը, իր բնոյթովը այնքան տիրացուական խնդիր մը և որ սակայն ամբողջ երեսփոխանները իրարու դէմ հանեց և նոյն իսկ կուսակցութիւնները երկպառակեց:

Շաբթուան ընթացքին Բաղէշէն եկած նոր հեռագիրներ այնքան չեն միտքերը զբաղեցներ, որքան դարձեալ այդ Երէցեանի խնդիրը: Արդէն անիկա ռումբ մըն էր, որ պիտի պայթէր, և անոր առաջին պատրոյգը բռնկցուց նոր երեսփոխան մը, Արշակ Ալպօյաճեան, որ անցեալ նիստին մէջ, կարճամիտ դիւանագիտութեամբ մը փոխանակ ուղղակի իր բուն նպատակին՝ Գէորգ եպ. Երէցեանի վրայ յարձակելու և անոր ընտրութեան դէմ մաքառելու, օրինական կարգ մը սեղծուած դիտողութիւններով, ընտրութեան ամբողջութեան վաւերացման դէմ պայքարեցաւ: Ալպօյաճեան յայտնի հակաերէցեան մըն է և Երուսաղէմայ խնդրոյն մէջ իր անունը շատ խառնուած է իբր հաշուեպահանջներուն գործակից: Դարձեալ Օրմանեանի համակիր ճանչցուած է, և ասիկա իր հակառակորդները ուզեցին զէնք գործածել իրեն դէմ, առաջին առթիւ որ խօսք առնելու փորձ ըրաւ:

Աւելցուցէք ասոր վրայ նաև «Բիւզանդիոնի» խմբագրական կազմի մէջ գտնուիլը և «Բիւզանդիոնի» մղած բուռն պայքարը Երուսաղէմի դէմ, շուտով կրնաք հասկնալ, թէ իր խօսքերը, բոլոր կաշառակեր ու վարձկան խմբակի մը անդամներուն վրայ, որպիսիք են Համայեակ Արամեանց, Բիւզանդ Քէչեան, Սմբատ Բիւրատ, Մարկոս Նաթանեան, դոկտ. Թիլեան, Խնդիր Սիմօնեան և այլք, ինչ տպաւորութիւն պիտի ընէին:

Իր բուն դիտումը ակներև էր, սակայն կը ծածկուէր անիկա: Ալպօյաճեանի պակաս թողածը լրացուց Գրիգորիս վրդ. Պալաքեան, որ թեւմն մասանցը ըրաւ Երէցեան եպիսկոպոսի մասնիշական կարգ մը արարքներուն: Ժողովը փոթորկեցաւ և այդ փոթորիկը կը շարունակէ այն օրէն այսօր, ազգային ամեն շրջանակներու մէջ անհատական վէճի հանգամանքի տակ շարունակելով: Եւ ինչպէս նախորդ թղթակցութիւններս մէկուն մէջ նախատեսած էի, կեդրոնի խմբակցութիւնը այս համեմատաբար երկրորդական խնդրոյն պատճառաւ ցնցուած է և երկիւղ կայ, որ պառակտումի մատնուի: Այս երկպառակումը եթէ մշանջենաւորուի և տեականանայ, այն ատեն ազգային ժողովին մէջ իշխող տարրը պիտի դառնայ «Ազատական» կուսակցութիւնը, որ պիտի կշռէ երկու խմբակներուն վրայ, մէկ կամ միւս կողմին յարելով և իր քուէովը վճռելով պառակտուած երկու մասերէն մէկուն յաղթանակը:

Ասոր համար է, որ՝ օրինակի համար՝ մեծ ջանադրութիւն մը կայ Կեդրոնին երկու բաժանումներուն մէջ ալ՝ սիրաշահելու «ազատականները» ի նպաստ իրենց պաշտպանած դատին և ըմբռնումներուն: «Ազատականները» ալ այս խնդրոյն մէջ երկու մասի բաժնուած են, սակայն իրենց մէջ շատ հաղուագիւտ ըլլալով Երէցեանի վարձկանները, աւելի միաձոյլ և միազանգուած կը ներկայանան, և մեծագոյն մասամբ համակիր չեն այդ ապտտ եկեղեցականին:

Դոկտ. Թիլեան, Երէցեանէ երախտաւորեալ մը, իր բոլոր ուժը կը գործածէ ամենազտտտ միջոցներու առջև իսկ չվարանելով մարդ համոզելու համար, թէ «ազատականներէն», թէ Կեդրոնի խմբակցութեան անդամներէն: Բայց կերևայ թէ իր բոլոր ջանադրութիւնները, միացած քանի մը ուրիշներու աշխատութեան և Գէորգ եպիսկոպոսի բոլոր ճիգերուն, անզօր պիտի մնան այդ եկեղեցականին ընտրութիւնը վաւերացնելու համար:

Ամեն պարագային վճռական պայքարը ուրբաթ օր պիտի մղուի, և ոչ ոք գիտէ, թէ արդիւնքն ի՛նչ պիտի ըլլայ: Սյս պայքարէն ինչ որ պարզուեցաւ, սա է՝ թէ Կեդրոնը չի ներկայացներ կուռ շարք մը և կարգապահ կուսակցութիւն մը, այլ գի-

պուածն է, որ կարգ մը գաղափարով իրարու անհաղորդ մարդիկ քով քովի բերած է, ընդհանուր վտանգի մը դէմ, ուրկէ դուրս բոլոր խնդիրներուն համար անոնք կը պահեն իրենց անհատական եսակնութիւնները, իրենց անձնական համոզումները և քմահաճոյքները և... մանաւանդ աղտոտութիւնները և ներքին ապականութիւնները։

Այս երկու խումբերէն դուրս կը մնայ եկեղեցականներու դասակարգը, որ դարձեալ անկարգ ամբողջութիւն մըն է։ Իրենցմէ երեք չորսը կը պատկանին կեդրոնին, մէկը «ազատական» է և մնացեալները իրենք ալ չեն գիտեր, թէ ինչ գոյն ունին և ինչ համոզում։

Երէցեանի խնդրոյն մէջ սակայն բացի մէկ քանիէն, անոնք ալ երիտասարդ վարդապետ, միւսներէն ոմանք շահախնդրութեամբ յարած են Երուսաղէմի գող խմբակին, իսկ մնացեալները անտարբեր են։

Սակայն իրենց մէջ ամենէ ծիծաղելին է Հմայեակ արքեպ. Դիմաքսեանի դերը, որ պարտաւորուած է պաշտպան կանգնելու Ղեւոնդ-Գէորգ զեղծարար խմբակին, զի Դամոկլեան սուրի մը պէս իր գլխուն վրայ կախուած է սպառնալիքը հրատարակութեան իր շարք մը նամակներուն... որոնք կարող են վարկաբեկել զինքը։

Այդ չարաբաստիկ նամակները չեմ գիտեր ինչպէս ձեռք անցնելով կերթան կապատանին Ադանայի առաջնորդ Մուշեղ եպիսկոպոսի քով, որ այն ատեն՝ դեռ վարդապետ՝ Արաբկիրի առաջնորդութիւնը կը վարէր և որ չարաչար շահագործեց այդ նամակները լռութեան դատապարտելով զՀմայեակ արքեպիսկոպոս։

Արամ Անտոնեան՝ Մուշեղ եպիսկոպոսի մտերիմը՝ իւրացնելով այդ նամակները իր «Ժառանգ» և «Կառափնատ» անուն թերթերուն մէջ դրամ քաշելու (շանտաժի) իբր միջոց գործ ածեց երկու անգամ հրատարակելով խոշոր տառերով՝ «Վաղուան Թուով արքեպիսկոպոսի մը շահեկան նամակները»։

Այս քանի մը բառերը արդէն բաւական էին անձնատուր ընել համար Հմայեակ եպիսկոպոսը և կամ իրեն փոխարէն՝ իր քսակը։

Արամ Անտոնեան, կըսուի թէ, վերջին շահագործութիւն մըն ալ ընելու համար այդ նամակները ծախած է Ղեւոնդ վարդ. Մաքսուտեանի։

Հմայեակ եպ., նամակներուն հրապարակումը միշտ աչքի առջև ունենալով, ստիպուած է հիմա Ղեւոնդ-Գէորգեան խմբակին թմբուկը զարնել։ Ահա... ձեզի եպիսկոպոսներ..., որոնք հայրենասիրութիւնը ուրիշին չեն տար, սակայն... ազգերնին կը ծախեն։

Շաւալ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 24 մայիսի

Անցեալ շաբաթում աւազակ Միր-Մհէն կրկին երեւան եկաւ Նորդուզի գաւառում ու սպանեց շատախցի Արշակ Դանիէլեան անուն մի երիտասարդի, որ կառավարութեան պաշտօնեայ լինելով՝ չորս ժանդարմների հետ նոյն գաւառը գնացել էր մի ինչ-որ քննութեան գործով։ Աւազակը մի վրանի ներքեւ դարանակալ սպասում է նրան և սպանում, իսկ նրան ընկերակցող ժանդարմների զէնքերն առնում է մենակ, որովհետեւ նրանք հայեր չէին։ Նոյն օրերում այդ աւազակը վիրաւորեց նաեւ երկու ասորիների, իսկ մի քանիսին էլ գերի վերցրեց և փրկանքով արձակեց։

Այս դէպքերը կրկին վրդովմունք ու երկիւղ առաջացրին Շատախի ու Նորդուզի գաւառներում. երթեւեկութիւնները դադարեցին, ու քաղաքի հետ յարաբերութիւնը գրեթէ խզվել է. ազգաբնակութիւնը ահ ու դողի մէջ է։ Կառավարութիւնը կրկին ուղարկեց զսպիչ զօրագնդեր, որոնք աւազակի հետ ընդհարվել ու երկու ոստիկաններ վիրաւորվել են։ Գուցէ այս անգամվայ հետապնդումները աւելի լուրջ լինեն, քան առաջինները էին, որովհետեւ ասում են, որ զսպիչ զօրագնդի պետը մի լուրջ և անկաշառ օֆիցեր է։

Ցամառ լուրեր են պտտում, որ իբր թէ մի ուրիշ աւազակի, Սայիդի, ներումն է շնորհվել, և թէ նա արդէն եկել է այստեղ Վան և դիմում արել կառավարութեան. ուրիշները ասում են, որ ներում ոչ թէ շնորհվել է, այլ խոստացվել է, թէ Սայիդը կանչվել է Պոլիս։ Թէ այս լուրերից որն է ուղիղը, յայտնի չէ. բայց երեւում է, որ մի բան դառնում է. այդ է գուցէ պատճառը, որ աւազակը դադարեցրել է իր գործունէութիւնը և սպասում է խոստումների իրականանալուն։ Բայց մենք չենք կարող հաշտվել այն մտքի հետ, թէ ինչպէս կառավարութիւնը ներում կը շնորհէ մի աւազակի, որ մինչև այսօր 5—6 ժանդարմներ և օֆիցերներ է սպանել, նոյնչափ և աւելի վիրաւորել և որ նոյն իսկ յանդգնութիւն ունեցաւ Արճակ գիւղում յարձակուել գործել կառավարութեան վրանի վրա, վալի Բէքիր Սամի բէյին սպանելու դիտաւորութեամբ, որովհետեւ կարծել էր, որ նա վրանումն է իջեանել նոյն գիշերը։ Այսպիսի մի ակտ կառավարութեան կողմից՝ արդեօք հարուած չէ՞ նրա ազդեցութեանն ու պրեստիժին։

Մորակ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՆԱՏՕՐ ՎԱՏԱՑԻՒ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 12 յունիսի

Այսօր, առաւօտեան, Թիֆլիսից տեղս ժամանեց իր պաշտօնեաների հետ Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատօր Վատացին։

Գնացքի գալուց մի քանի րոպէ առաջ կայարանում պատրաստված էր սեղան, վրան աղ ու հաց դրված, իսկ սեղանի շուրջը կանգնել էին գիւղի ներկայացուցիչները՝ գլուխ ունենալով տանուտէր Ռոստոմեանին։

Սենատօրը մօտեցաւ սեղանին, ճաշակեց աղ ու հացը։ Ռոստոմեան բարի գալուստ մաղթեց բարձր հիւրին։ Ապա սենատօր Վատացին 20 րոպէ կանգնած բարեհաճեց հարց ու փորձի ենթարկել տանուտէրին։

Սենատօրը հարց տուեց գիւղի բնակիչների մասին, տեղեկացաւ հայերի, ռուսների և Թուրքերի քանակութեան մասին. հետաքրքրվեց թէ տեղացիները ինչո՞վ են պարապում, ինչպիսի վաճառահողեր կան, ինչպիսի է բերքը և այլն։

Այնուհետեւ սենատօրը բաւականին հետաքրքրութեամբ տեղեկութիւններ հարցրեց յունիսի 16-ին բացվելիք գիւղատնտեսական դասընթացքների մասին, ուզեց իմանալ, թէ ովքեր են մասնակցելու, որքան ժամանակ են տեւելու դասընթացքները, ինչ չափով է մասնակցում տեղացի ազգաբնակութիւնը յիշեալ դասընթացքներին, ովքեր են դասաւանդելու և այլն, և այլն։

Տանուտէր Ռոստոմեան սենատօրի բոլոր հարցերին տուեց լրիւ ու գոհացուցիչ պատասխան, յայտնեց, որ 2 տարի եղել են մասնաւորապէս կաթնատնտեսական դասընթացքներ, այս տարի փորձ է լինում գիւղատնտեսական դասընթացքներ ունենալու։

Սենատօրը, ստանալով իր հարցերի պատասխանը, ցանկացաւ տեղական ազգաբնակութեանը աջողութիւն և անտեսական առաջադիմութիւն։

Սենատօր Վատացին իր պաշտօնեաներով քառացի կառքերով և պահակախմբի ուղեկցութեամբ մեկնեց մօտակայ Վօրոնցօվկա գիւղը, ուր, ինչպէս յայտնի է, բացված է կաթնատու կովերի ցուցահանդէս։

Ե.

ԿԱԹՆԱՏՈՒ ՏԱՒԱՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մենք ստացանք Ջալալօղլուց յունիսի 13-ի երեկոյեան ուշ հետեւեալ հեռագիրը.

Երէկ, Վօրօնցօվկա գիւղում, բազմաթիւ հասարակութեան ներկայութեամբ, կայացաւ կաթնատու տաւարի ցուցահանդէսի հանդիսաւոր բացումը։ Ցուցահանդէսը բացեց Փոխարքայի օգնական սենատօր Վատացին։ Կարգադրիչ մասնաժողովի նախագահ Ալէքսանդր Քալանթար զեկուցումն արեց ցուցահանդէսի մասին։ Բացումն ողջունեցին ճառերով Փոխարքայի խորհրդի անդամ Ջունկովսկին, Վօրօնցովկայի հասարակութեան ներկայացուցիչ ագրօնօմ Տարատինօվ, «Գիւղատնտես» թերթի խմբագրութեան կողմից՝ Երիցեան, Սօղուտ-Բուլաղի մուսուլմանների կողմից՝ Խօջա-Իւսուֆօվ։

Ստացվել էին հեռագիրներ՝ կովկասեան կայսերական Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնից, Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութիւնից, Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնից։ Ապա ի ցոյց դրված 185 գլուխ տաւարի զննութիւնը տեղի ունեցաւ. այդ տաւարը տեղական Սիմմենտալեան-Շվիցի ցեղիցն է։ Եղանակը պարզ էր։ Այսօր սենատօր Վատացին և Ջունկովսկին և միւս հիւրերը գնացին ուղէնի և Գրաֆ Գօտլիբի անուան և այլոց տնտեսութիւնները։

Սկսվեց էքսպերտային յանձնաժողովի աշխատութիւնը։

Ցուցահանդէսի կազմակերպութեան ղեկավարն է ինստրուկտօր Թամամշեանը։

Քալանթարեանց

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԵՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ*)

Յունիսի 6-ին, ցերեկվայ ժամը $10^{1}/_{2}$-ին, կայացաւ ընդհանուր ժողովի երրորդ նիստը նախագահութեամբ Ա. Աբեղեանի։

Քարտուղար Աղաբաբը կարդում է նախորդ նիստի արձանագրութիւնը, որը մի քանի աննշան փոփոխութիւններով վաւերացվում է։ Քարտուղարները հրաժարվում են, և նախագահը առաջարկում է ընտրել նոր քարտուղարներ. գրեթէ բոլորը հրաժարվում են քարտուղարութիւնից։ Նախագահը խնդրում է գոնէ միմիայն ներկայ մի նիստի համար համաձայնվել քարտուղարութիւն անելու. ընտրվում են նոր քարտուղարներ՝ Ազատեան և Միրզայեան։ Ժողովը դիմում է օրակարգի հերթական խնդիրների քննութեանը, որը յետաձգվել էր վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը չունենալու պատճառով։

Վարչութեան անդամ Գարդիշեանը կարդում է 1910—11 թ. վարչութեան գործունէութեան տեղեկագիրը, որից փաստացի հաստատվում է, որ այդ տարվայ գործունէութիւնը՝ համեմատած նախկին տարիների հետ՝ աւելի արդիւնաւէտ է եղել. վարչութեան եռանդի ու ջանքերի շնորհիւ Միութիւնը, թէ իր անդամների, թէ իր օրգանի («Նոր-Դպրոց») բաժանորդների թւով և թէ գործունէութեան այլ բաժինների ու մուտքերի ի նկատի առած, արել է զգալի առաջադիմութիւն։

Գաւառական երեք նոր ճիւղեր են բացվել՝ Լօռիում, Գանձակում և Գօրիում։ Վարչութիւնը ստեղծել է այլեայլ յարմարութիւններ ու դիւրութիւններ Միութեան անդամների համար՝ բժշկական, թատրոնական, ճանապարհորդական, դեղօրայք ձեռք բերելու և այլն։

Ընդհանուր ժողովի առաջադրած ցանկութիւններից կարեւորագոյնները՝ ամառային դասընթացքներն ու փորձնական դասերը—չը նայելով վարչութեան գործ դրած ջանքերին, չը նայելով որ Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան խորհուրդն և Ներսիսեան դպրոցի վարչութիւնը որոշեցին դրամական նպաստներ տալ այդ նպատակով—չիրագործվեցին վարչութիւնից անկախ պատճառներով։

Տեղեկագրից յետոյ կարդացվեց 1910 թ. հաշիւը մուտքի և ելքի, որը հետեւեալն է.

Մուտք.—Մնացորդ առ 1-ն յունվարի 1910 թ. 3 ր. 98 կ., անդամակցական վճար 86 ր., անդամավճար 272 ր., 1909 թ. ապառիկ անդամավճար 11 ր., «Նոր-Դպրոցի» բաժանորդագին 776 ր. 50 կ., 1909 թ. ապառիկ բաժանորդագինը 105 ր., Միութեան անդամներին փոխարինաբար տրված գումարներից 133 ր., երեկոյթներից և ցերեկոյթներից 420 ր. 50 կ., ամառային յանձնաժողովի միջոցով 57 ր., դասագրքերի կոմիսիայից 30 ր., բանկի %-ներ 8 ր. 35 կ., 1909 թ. երեկոյթի ապառիկներից 17 ր. 34 կ., 1909 թ. երեկոյթից մնացած մարկաների վաճառումից 13 ր. 15 կ.։ Գումար՝ 1933 ր. 82 կ.։

Ելք.—Գրադարան 22 ր. 60 կ., «Նոր-Դպրոց» ամսագրի հրատարակութիւն 1400 ր. 54 կ., գրասենեակային այլեայլ ծախքեր 117 ր. 40 կ., գրասենեակի վարձ (սեպտեմբ. 10-ից մինչև դեկտ. 31-ը) 85 ր. 10 կ., երեկոյթի, գրօսանքի և ցերեկոյթի ծախք 82 ր. 75 կ., ամառային յանձնաժողովի ծախք 17 ր. 8 կ., Միութեան անդամներին փոխարինաբար տրված է 65 ր., Գանձակում ճիւղ կազմակերպելու համար գնացած ճանապարհածախս 11 ր. 30 կ.։ Գումար՝ 1801 ր. 77 կ.։

Մնացորդ առ 1-ն յունվարի 1911 թ. 132 ր. 5 կ.։

Այդ հաշիւը գալիս է հաստատելու վերեւ մատնանշած վարչութեան եռանդագին և առաւել եւս արդիւնաւէտ գործունէութիւնը համեմատած նախկին տարիների հետ։ Ապա կարդացվում է վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը։ Այս զեկուցումը ինչ-ինչ թերութիւնների վրա մատնանշելուց յետոյ գլխաւորապէս ծանրանում է այն բանի վրա, որ Միութեան գործերն ու մանաւանդ դրամական շրջանառութիւնը տարվել է այնպիսի ձեւով, որ ստուգութեան ժամանակ անհրաժեշտ է լինում դիմել յիշողութեան, վարիչ մարմինների ներկայ և անցեալ անդամների հարց ու փորձի, բացատրութիւնների և այլն։ Չը կայ Միութեան շարժական գոյքի և ունեցուածքի ոչ թէ ինվենտարը, այլ և մինչև իսկ մի հասարակ ցուցակ, որից երեւար, թէ Միութիւնը ինչ ունի. իսկ առանց այդ բանի ոչ մի հաշիւ և հաշւետուութիւն չէ կարող ճիշդ ու կանոնաւոր համարվել. չը կան ամենատարրական հաշւական մատեաններ, դրամարկղի մատեանը շատ հեռու է կանոնաւոր լինելուց։ Անհրաժեշտ է անմիջապէս փոքր ի շատէ պարզ ու կանոնաւոր. նոյնիսկ տարրական հաշւական եղանակ մշակել Միութեան տնտեսական-դրամական հաշիւների կանոնաւորման համար։ Վերստուգիչ յանձնաժողովը առաջարկում է այդ նպատակի համար նախ՝ վերացնել երկու տարբեր տարեշրջանները, որոնք այժմ ընդունված են Միութեան հաշւետուութեան և գործունէութեան համար՝ յունվարից յունվար և յունիսից յունիս, երկրորդ՝ հաշւական մասի վերաբերմամբ անհրաժեշտ է մշակել գոնէ մի տարրական հաշւապահական եղանակ, որով տարվեն Միութեան հաշիւները, որոնք պէտք է ճշդութեամբ արձանագրվեն մատեաններում և կանոնաւոր շարունակվեն, այլ ոչ թէ տրվեն յիշողութեան։ Վարչութեան նախագահը և այլ անդամները տալիս են բացատրութիւններ այդ զեկուցման առիթով. նրանք յայտնում են, թէ թերութիւններից շատերը վերացված են և այժմ համեմատաբար աւելի կանոնաւոր են տարվում հաշիւները, սակայն իրանք եւս չեն ժխտում, որ հաշւական մասը պէտք է աւելի եւս հիմնաւոր եղանակով տարվի. ընդունում են վերստուգիչ յանձնաժողովի այն առաջարկը, թէ պէտք է Միութեան գործունէութեան տարին լինի մէկը և ոչ թէ երկուսը, գերադասելի է ուսումնական տարին։ Այս խնդիրների շուրջը ծագած վիճաբանութիւններից յետոյ, ժողովը որոշեց Միութեան գործունէութեան և հաշւետուութեան տարին համարել ուսումնական տարին, հաշւելով յունիսից յունիս, հաշիւների կանոնաւորման և հաշւապահական եղանակի մշակման գործը յանձնել վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամ Ա. Յովհաննիսեանին։

(Վերջը միւս անգամ)

*) Տես «Մշակ» № 125.

ԻՆՏԵՆԴԱՆՏՆԵՐԻ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Մօսկվայում, զինուորական-շրջանային դատարանի առանձին ատեանում, յունիսի 6-ից սկսել է քննվել կաշառակերութեան մէջ մեղադրվող ինտենդանտային պաշտօնեաների մեծ գործը, իբրեւ հետեւանք սենատօր Գարինի կատարած քննչութեան։

Մեղադրվում են 66 անձինք, որոնցից 2-ը զօրապետներ, մնացածները գնդապետներ, փոխ-գնդապետներ և այլն մինչև պօրուչիկի աստիճանը։ Մեղադրվողների մեծ մասի կուրծքը զարդարված է զանազան շքանշաններով, նոյնիսկ օտար պետութիւններից ստացված։ Նրանց պաշտպանում են 44 փաստաբաններ, որոնց մէջ Մակլակօվի, Տեսլենկօյի, Մուրավիեվի պէս ականաւոր փաստաբաններ։

Կանչված են 104 վկաներ մեղադրողի կողմից և 140 վկաներ պաշտպանների կողմից։

Ամբաստանեալները մեղադրվում են այն յանցանքի մէջ, որ, լինելով անդամներ զօրքի և գանձարանի համար գնվող զանազան մթերքների, հագուստեղէնի և այլ իրերի ընդունելութեան յանձնաժողովների, վերցնում էին կապալառուներից ահագին կաշառքներ, ընծաներ և վայտ, փտած ապրանքն ընդունում լաւի տեղ։ Կաշառք և ընծաներ վերցնելու գործում նրանք ամենքը համերաշխութեամբ էին գործում, թէեւ գործում էին զանազան շրջաններում։

Ահա ինչպէս են նկարագրում մի քանի վկաներ ինտենդանտների սխրագործութիւնները.

— Մթերք հայթայթողներն ամենքն եւ, —ցոյց է տուել վկայ Գալպէրին,—վճարում էին ընդունելութեան յանձնաժողովի պաշտօնեաներին։ Եթէ մէկը նրանցից սաէ, թէ չէ վճարել, նա ուղղակի սուտ է խօսում։

— Առանց կաշառքի անկարելի էր նոյնիսկ ոսկէ մթերք ընդունել տալ,—յայտնեցին Սօլդատենկօվ և Խուտօրօվ վկաները։

— Եթէ դուք կոպիտ մահուդի փոխարէն մետաքս կամ Լիօնի թաւիշ ներկայացնէք,—յայտնում է մատակարարող Պրօտօպօպօվին ինտենդանտներից մէկը,—բայց մեզ չը վճարէք, միեւնոյնն է, ձեր ապրանքը չենք ընդունի։

— Յանձնել ապրանքը գանձարանին առանց կաշառք տալու նոյնքան անհնարին է, ինչպէս անհնարին է պատրաստել կաշին առանց թեղօշի բնաղաղի,—ցոյց տուեց Մարգօլին վկան։

— Կարելի էր յանձնել ինչ որ կամենաս, բայց նախօրօք պէտք էր տալ ում որ հարկաւոր է,—վկայեց մի ուրիշ վկայ՝ Կուզկինը։

Եւ այլն, և այլն։

Զինուորական քննիչի կողմից հարցաքննութեան ենթարկված բոլոր վկաների ցուցմունքները առանց բացառութեան պարունակում են այսպիսի աֆօրիզմներ.

— Կաշառք վերցնում էին ամենքը, ըս-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԻ

Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, դպրոցական ուղեւորութիւնների զանազան տեսակ օգուտները ճանաչելով՝ այս տարի կազմակերպեց ընթացաւարտների համար մի ուղեւորութիւն դէպի Անի։ Ուղեւորների խումբը բաղկացած էր 42 հոգուց, որի մէջ մտնում էին 24 աշակերտուհիներ, 8 ուսուցիչ և վարժուհի, դպրոցի 2 ծառայ, 1 սպասուհի և 7 ուրիշ օրիորդներ ու տիկիններ, մօտիկ ծանօթներից։

Խումբը մեկնեց Թիֆլիսից յունիսի 6-ին, երեկոյեան գնացքով, 3-րդ կարգով և յունիսի 7-ին, վաղ առաւօտեան հասաւ Ալէքսանդրօպօլ։ Դեռ մի օր առաջ երկու ուսուցիչ եկել էին այս քաղաքը՝ պատրաստութիւններ տեսնելու և ֆուրգօններ վարձելու։ Սրանք առաւօտ կանուխ եկան կայարան խմբին դիմաւորելու և առաջնորդեցին ս. Փրկիչ եկեղեցու դպրոցը, որի հոգաբարձութիւնը և տեսուչը բարեսիրաբար խմբի տրամադրութեան տակ էին դրել դպրոցական շէնքը։

Այստեղ փոքր ինչ կազդուրվելուց յետոյ խումբը ժամը 9-ին և 11-ին, 3 ֆուրգօնով ճանապարհ ընկաւ դէպի Անի, Արգինայի վրայով։

Եղանակը նախընթաց մի քանի օրերը անձրեւային էր և յունիսի 6-ի երեկոյեան Սաղախլուի մօտ նորից սկսեց անձրեւել, որ շարունակվեց մի քանի ժամ։ Ինչպէս յետոյ լսեցի՝ նոյն այս միջոցին Ալէքսանդրօպօլում և շրջակայքում ձիւն էր եկել, և լեռներում այնքան սաստիկ, որ եայլա գնացած գիւղացիք անասուններն ստիպված են եղել յետ բերել, մի մասը զոհ տալով ձիւնախառն փոթորկին։ Եղանակի այս վիճակն ի նկատի ունենալով, մենք նախապէս որոշել էինք եթէ եղանակը վատ լինի, Ալէքսանդրօպօլում մի-երկու օր մնալ և սպասել նրա բացվելուն։ Մեր բաղդից՝ յունիսի 7-ի առաւօտեան մի քանի մխիթարական նշաններ ցոյց տուին, որ եղանակը պարզելու է հետզհետէ. յիրաւի ժամի 10-ի մօտերը օդն սկսեց պարզել, և կապուտակ երկնքից փայլեց զվարթ արեգակը։ Եղանակը շարունակեց նպաստաւոր մնալ մինչև մեր ուղեւորութեան վերջը։

Ալէքսանդրօպօլից մինչև Արգինա, 18 վերստ ճանապարհ խճուղի է, և ֆուրգօնները հեշտութեամբ անցան։ Այստեղից մինչև Անի, մօտ 25 վերստ տեղ, պէտք էր գնալ գիւղի ճանապարհով. և որովհետեւ նախընթաց օրերի շարունակ անձրեւներից գետինը բոլորովին խմվել էր՝ ուստի խոր ցեխի միջով հազիւ կարող էին ձիերը քաշել բեռնավորված ֆուրգօնները։ Յաճախ հարկ էր լինում իջնել ֆուրգօններից, կամ մէկից ձին յետ անելով՝ յետ մնացած ֆուրգօնին օգնութեան գնալ։ Երեկոյեան ժամը 6-ին հասանք Բայրախտար հայաբնակ գիւղը։ Յոգնած ու քաղցած ձիերով, ցեխոտ ճանապարհով անկարելի էր հասնել նոյն օրն Անի. ուստի որոշեցինք գիշերել։ Գիւղացիք սիրով ընդունեցին մեզ. օրիորդներին ու տիկիններին տեղաւորեցինք Ց. Տէր-Մատթէոսեանի և ուսանող Հայրապետեանի ընդարձակ սենեակներում, իսկ տղամարդիկս, 5 հոգի, գիշերեցինք Տէր-Մատթէոսեանի եղբօր տանը։ Երեկոյեան թարմ օդում, դուրսը, կանաչի վրա թէյ խմելը, գիւղացոց կազմակերպած երգ ու պարը մեծ բաւականութիւն պատճառեցին ուղեւորներին։

Առաւօտեան 4 ժամին արդէն բոլորը ոտքի վրա էին. թեթեւ նախաճաշելուց յետոյ ժամի 5-ին դարձեալ նստեցինք ֆուրգօնները և ժամի 8-ին հասանք վերջապէս Անի։

Անիում նախ պարտք համարեցի տեսնվել պրօֆ. Մառի հետ և նրան ներկայացնել ուղեւորների խումբը։ Մեզ ասացին, որ խըկոյն գալու է պեղում կատարված տեղը. մենք այդտեղ էլ սպասեցինք։ Յիրաւի, շուտով երեւաց Մառը, որ ձիով գալիս էր պեղման տեղը։ Բարեւեցինք իրար, ծանօթացրի ուղեւորներին. պրօֆ. ինքնաբերաբար յայտնեց, որ ցոյց կը տայ մեզ թանգարանները ժամի $10^{1}/_{2}$-ին. (նա իր աշխատանքի ժամերը ճիշդ որոշել է և խստութեամբ պահպանում)։ Մենք գնացինք հիւրատուն, հանգստացանք, նախաճաշեցինք։

Ժամի ճիշդ $10^{1}/_{2}$-ին, մինչ մենք խմբով հասնում էինք առաջին թանգարանի դուռը (նախկին մզկիթը, որ Մառի ձեռքով կարկատված ու վերածված է թանգարանի), միւս կողմից երեւաց Ն. Մառը ոտով, երկար գավազանը ձեռքին։

Թանգարանի շէնքի, ուեթանիստ աշտարակի, այդտեղին մօտ պեղված ու գտնված քաղաքի պարսպի մասին բացատրութիւններ տալուց յետոյ թանգարանի դուռը բացեց բանալիով, և բոլորս ներս մտանք։ Այստեղ պրօֆեսօրը ման ածելով բոլոր դարակների մօտով՝ կանգ էր առնում աւելի կարեւոր հնութիւնների մօտ և տալիս հարկաւոր տեղեկութիւնները. աւելի մանրամասն կանգ առաւ Գագկայ եկեղեցու փլատակներում գտնված շահի և նոյն եկեղեցու դռան առաջ գտնված Գագիկ թագաւորի արձանի վրա. այս արձանի մօտ, առանձին բարձր պատուանդանի վրա զետեղված էր թագաւորի շինած եկեղեցու մօդելը, որը արձանը բռնած է եղել իր լայն մեկնած ձեռքերի վրա։

Այստեղից գնացինք երկրորդ թանգարանը, որ շինել է ինքը Մառը։ Այստեղ պահվում են աւելի խոշոր ու ծանր հնութիւններ— արձանագրութիւններ, փորագրութիւններ կրող քարեր և այլն։ Այստեղ է պահվում, ի միջի այլոց, վրաց Եպիփան կաթողիկոսի ընդարձակ վրացերէն արձանագրութիւնը, ներքեւում մի տող հայերէն արձանագրութեամբ, որ պատմական և եկեղեցական մեծ կարեւորութիւն ունի։

Երկու ժամ տեւող բացատրութիւններից յետոյ մենք շնորհակալութեամբ բաժանվեցինք պրօֆ. Մառից։ Նա դարձեալ ինքնաբերաբար առաջարկեց իր պատրաստութիւնը՝ ցոյց տալ խմբին Միջնաբերդը. որի համար ժամանակ որոշեցինք յաջորդ օրը, յունիսի 8-ին, առաւօտեան 5 ժամին, (պրօֆեսօրը վեր է կենում առաւօտները 4 ժամին)։

Ճաշելուց յետոյ խումբը, Հ. Խորէն քահանայ Ստամբօլցեանի առաջնորդութեամբ, որ լաւ տեղեակ է Անիի հնութիւններին, շրջեց և դիտեց գրեթէ բոլոր նշանաւոր հնութիւնները—Մայր եկեղեցին, Լուսաւորչի, Առաքելոց եկեղեցիները, Մառի նոր բացած Գագկայ եկեղեցին, այսպէս կոչված Բագրատունեաց պալատը (որը Մառը համարում է իշխանական պալատ), ժայռերի մէջ փորված մի եկեղեցի, մի այլ, պարիսպները և այլն։

Երեկոյեան մի ժամով մենակ գնացի պրօֆ. Մառին տեսութեան։ Պրօֆեսօրը ապրում է մի համեստ նոր տան մէջ, որ դարձեալ ինքն է շինել երկրորդ թանգարանից ոչ հեռու։ Նոյն տան մէջ զետեղված են լուսանկարչանոցը, աշխատանոցը (լաբօրատօրիա), օգնականի սենեակը։ Այս տարի եւս պրօֆեսօրին ուղեկցել է տիկինը, որ ոչ սակաւ մասնակցում է իր գիտնական ամուսնու աշխատանքին։ Այնտեղ էին և լուսանկարիչ պ. Վրոյրը և Ն. Մառի աշակերտ հայ ուսանող... (Աշտարակ գիւղից, ցեղաբանական ազգանունը չեմ յիշում)։ Մեր (իսկապէս պրօֆ. Մառի) խօսակցութեան առարկաներն էին—հայերէնի մէջ յաբեթական (սեմական) լեզվային տարրերի գոյութիւնը (բառեր, հնչական երեւոյթներ և քերականական ձեւեր), Բանայի աւերակ եկեղեցին Օլթիի մօտ, որ ամենալաւ պահպանված տիպն է Էջմիածնի մօտ բացված Զվարթնոց եկեղեցու և Անիի մէջ պրօֆ. Մառի ձեռքով բացված Գագկաշէն եկեղեցու Թա-

կսեալ նախագահից մինչև վերջին ծառայողը (ցուցմունք վկայ Ուվարովի)։ Ֆաբրիկանտ Սենիցինը, որ ապրանք էր մատակարարում ամբողջ 28 տարի, միայն երեք հոգի է ճանաչում այդ 28 տարվայ ընթացքում, որոնք կաշառ չէին վերցնում։

Միայն Կարլ Տիլ և ընկ. ֆիրմայի ծախքը՝ կաշառքի վրա, 1904 թ. սկսած մինչև 1909 թ. Մոսկվայում մէկուկէս միլիոնից աւելի է եղել։

Ըստ տարիների, վճարված կաշառքի գումարը դասաւորվում է այսպէս. 1904—1905 թ. մօտ 260,000 րուբլի, 1905—06 թ. մօտ 424,000 ր., 1906—1907 թ. աւելի քան 240,060 ր., 1907—1908 թ. 312,000 ր., 1908—1908 թ. մօտ 318,000 րուբլի։

Սա միայն մի ֆիրմայի տուած կաշառքն է, բայց հարիւրաւոր ֆիրմաներ ապրանքի և մթերքի մատակարարող են հանդիսացել, այնպէս որ որոշել թէ կաշառակեր ինտենդանտներից ով ինչքան գումար է ստացել, քննութիւնը չէ կարողացել։ Սակայն մի քանիսի վերաբերմամբ կարելի է եղել ստուգել, օրինակ՝

1) Գեներալ Ն. Արտաբոլէվսկին ստացել է 27,500 ր., 2) գեներալ Պիդսուտսկին՝ 42,700 ր., 3) գնդապետ Զինովիէվը՝ 295,500 ր., 4) տեխնիկ Կրիշտոֆ՝ 213,500 ր., 5) գնդապետ Շտեպինը՝ 119,500 ր., 6) գնդապետ Զամեատինը՝ 77,100 ր., 7) փոխգնդապետ Զախարեվիչ՝ 45,500 ր. և այլն և այլն։

Ահա կաշառակեր ինտենդանտների այս հսկայական գործն է, որ այժմ քննվում է Մոսկվայում։ Մենք հարկաւոր համարեցինք տալ այս տեղեկութիւնները, որպէսզի այսուհետև հեռագիրների հաղորդածը այդ մեծ պրօցէսի մասին հասկանալի լինի մեր ընթերցողներին։

ՀԱԿԱԽՕԼԵՐԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱԿԱԺԱՆՏԱԽՏԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ*)

7) Հասարակական վարչութիւնների կողմից՝ սանիտարական հսկողութիւնը լիովին իրագործելու համար, նրա մարմինները պէտք է ազատ մուտք ունենան բոլոր տեսչութիւնների—թէ մասնաւոր, թէ հասարակական և թէ պետական—բոլոր հիմնարկութիւնների մէջ, իրաւունք ունենան դրա համար միջնորդութիւն յարուցանելու, որպէսզի հասարակական վարչութիւններին իրաւունք վերապահվի համապատասխան որոշումներ կայացնելու սանիտարական մասի վերաբերեալ՝ պարտադիր բոլոր յիշեալ տեսչութիւնների անձանց ու հիմնարկութիւնների համար։

8) Հաստատել Պետերբուրգում կայացած հակախօլերային համագումարի եզրակացութիւնների 18-րդ կէտը, որի համաձայն ընդունվում է, որ գործարանական, հանքային, արդիւնաբերական և այլ ձեռնարկութիւնների մէջ սանիտարական հսկողութիւնը, որպէս ընդհանուր պետական նշանակութիւն ունեցող, պէտք է ստանձնեն կառավարչական ու հասարակական հաստատութիւնները, այլ ոչ թէ իրանք այդ ձեռնարկութիւններին սեփականատէրերը։ Վերջիններս պէտք է գործադրեն միայն սանիտարական միջոցները իրանց պատկանող սեփականութեան սահմաններում։

9) Ուտելեղէնի մթերքների և խմիչքեղէնի վրա հսկողութիւն ունենալու գործի աջողութեան տեսակէտից ցանկալի համարել, որպէսզի շուկաների վրա հսկող սանիտարական մարմնի գործունէութիւնը միացած ընթանայ քիմիական լաբօրատորիայի գործունէութեան հետ, վերջինիս ղեկավարութեան ներքոյ։ Ինչ վերաբերում է քիչ բնակիչներ ու բիւջէտ ունեցող քաղաքներին, որոնք հնարաւորութիւն չունենն ուտելեղէն և խմիչքեղէն մթերքների վրա սանիտարական հսկողութիւն ունենալու համար լիակատար կազմ պահելու, յանձնարարել, որպէսզի սանիտարական հետազօտութիւնները տան այն քաղաքներին, որոնք յիշեալ կազմակերպութիւնը ունեն արդէն, առանձին համաձայնութիւնների մէջ մանելով նրանց հետ։

10) Ընդունելով, որ կանօնաւոր պատրաստված և գիտականապէս կահաւորված քիմիկօ-բակտերիօլօգիական լաբօրատորիային կարևոր դեր է պատկանում սանիտարական հսկողութեան ու առողջապահական հետազօտութիւնների՝ ընդհանրապէս, և մասնաւորապէս զանազան համաճարակների դէմ մաքառելու կանօնաւոր կազմակերպութեան գործում, յանձնարարել քաղաքային հասարակական վարչութիւններին հիմնել այդ տեսակ լաբօրատորիաներ։

11) Հասարակական առողջապահութեան տեսակէտից միջնորդել, որպէսզի քաղաքային վարչութիւններին բացառիկ իրաւունք տրվի սպանդանոց շինելու քաղաքի ազգաբնակութեան կարիքների համար, ինչպէս քաղաքի սահմաններում, նոյնպէս և քաղաքի շրջակայքում նրա սահմաններից դուրս 10 վերստ հեռաւորութեան վրա, ընդունելով որ սպանդանոցները, որպէս սանիտարական առողջապահական հաստատութիւններ, չը պէտք է ծառայեն քաղաքներին իբրև ձեռնարկութիւններ՝ որքան կարելի է շատ նիւթական օգուտ ստանալու համար, այլ գլխաւորապէս պէտք է նպատակ դնեն մատակարարելու ազգաբնակութեանը առողջ լիովին լաւ միս, ուստի անհրաժեշտ է նրանց վրա կանօնաւոր վետերինարա-սանիտարական հսկողութիւն սահմանել։

12) Ընդունել, որ խօլերային և առհասարակ համաճարակային հիւանդութիւնները իր ժամանակին երևան հանելու գործում լուրջ նշանակութիւն ունի ազգաբնակութեանը ձրի բժշկական օգնութիւն հասցնող մշտապէս գործող կազմակերպութիւնը միայն, որը այդ օգնութիւնը տալիս է ոչ միայն բուժարաններում ու հիւանդանոցներում, այլ և տներում, մատչելի լինի ազգաբնակութեան ինչպէս ցերեկը, այնպէս և գիշերը։

(Կը շարունակվի)

*) Տես «Մշակ» № 124.

ՁԱՐԱԳՈՒՇԱԿ ԱՆՓՈՒԹՈՒԹԻՒՆ

Մեր կաթողիկոսների, սինօդի անդամների և առաջնորդների համար ռուսագիտութիւնը և մանաւանդ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալը մի շատ մեծ կարիք ու արժանիք են անտարակոյս։ Եւ ահա այսօր մեր տեղակալ սրբազանը ռուսագէտ է, մեր սինօդի անդամների մէջ են իրաւագիտութեան դասընթացքների ունկնդիր, նոյն իսկ բարձրագոյն կրթութեան տէր մագիստրոս ռուսագէտ անդամներ... Եւ սրանց ռուսագիտութիւնը մի շատ անտանելի դրութեան մէջ է դրել մեր ոչ ռուսագէտ քահանաներին և վտանգի է ենթարկել մեր խեղճ մայրենի լեզուն։

Մեր այսօրվայ ռուսագէտ սինօդի մէջ կառավարութիւնից ստացվող թղթերը, կարծես թէ, այլևս չեն թարգմանվում հայերէն. և իրօք՝ ինչ կարիք կայ թարգմանելու, քանի որ սինօդի անդամները ռուսագէտ են։ Եւ այսպէս էլ նոյնութեամբ ռուսերէն լեզուով, առանց հայերէն թարգմանութեան, սինօդը ուղարկում է կառավարութիւնից ստացած այլևայլ թղթեր կոնսիստորիաներին. այս վերջինները*) նոյն խմորատիպ օրինակներով տարածում են հոգևոր կառավարութիւնների և գործակալութիւնների միջոցով բոլոր քահանաների և պաշտօնեաների մէջ ի գործադրութիւն և ի հրահանգութիւն։

Ընթերցող, գիտե՞ք, որ մեր մանաւանդ գաւառական ու գիւղական քահանաներից շատ-շատերը ռուսերէն բնաւ չը գիտեն. շատերը այնքան գիտեն, որ տպագրվածները հազիւ կարդան, իսկ խմորատիպները... բացի սրանից որքան չարիքներ կարող են առաջանալ, որպիսի պատասխանատւութիւններ, որպիսի կուրիօզներ կարող են տեղի ունենալ իւրաքանչիւր մէկի իրակերպ ըմբռնելուց, մեկնելուց և թարգմանելուց, երբ մէջտեղում հայերէն բնագիրը չը կայ։

Ընթերցող, մտածի՛ր, սինօդի անդամների ռուսագիտութիւնը փոխանակ մեզ օգուտներ տալու՝ այսօր ուղղակի վնասներ է տալիս, քահանաներին անելանելի դրութեան մէջ է դնում։

Ընթերցող, հոգելոյս Մատթէոս Բ. Հայրապետը գրաբառ լեզուն աշխարհաբարի վերածեց, որպէսզի դիւանական գրագրութիւնն աւելի պարզ ու մատչելի լինի, իսկ սինօդի ռուսագէտ անդամները աւելորդ ժամավաճառութիւն են համարում ստացված պաշտօնագրերը հայերէնի վերածել-թարգմանել, հէնց այնպէս ռուսերէն էլ տարածում են։

Դէ, ինչպէս չասես, թէ մեր հոգևոր մեծերի ռուսագիտութիւնը փորձանք պիտի բերի մեր ոչ-ռուսագէտ խեղճ ու կրակ քահանաների գլխին։

Եւ այսպիսի ռուսագիտութիւնը մեր շատ հրապարակախօսների աչքում մեծ և խիստ կարևոր արժանիք է կաթողիկոսական թեկնածու լինելու համար։

Մէտ

*) Ուրիշ կոնսիստորիաների մասին ենթադրում եմ, բայց Թիֆլիսի կոնսիստորիայինը աչքովս տեսել եմ. և մէկ, երկու չեն, այլ՝ շատ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կախէթի երկաթուղու մասին

Ցարսկիէ-Կօլօդցի, 11 յունիսի

Համաձայն բարձրագոյնս հաստատված նախագծի, Կախէթի երկաթուղին պէտք է անցնի Քիզիղով, Ցարսկիէ-Կօլօդցից 6—7 վերստ հեռաւորութեամբ։ Այժմ լուր ստացվեց, որ վարչութիւնը փոխել է իր ծրագիրը և երկաթուղին Քիզիղով այլևս չէ անցնելու, այլ Բակուրցիխէով, որն այստեղից հեռու է 40 վերստով։ Որովհետև այսպիսով Սղնախի գաւառի ամբողջ հարաւ-արևելեան մասը զրկվում է սպասվելիք բարիքներից, Ցարսկիէ-Կօլօդցիի վաճառականութիւնը խնդիր ուղարկեց Թիֆլիսի նահանգապետին, խնդրելով միջնորդել երկաթուղու վարչութեան առաջ, որպէսզի երկաթուղին անցնի նախկին բարձրագոյնս հաստատված նախագծով։ Խնդրի մէջ յիշում են, որ Շիրակում կան բաւական նաւթային հողեր, բայց յարմար ճանապարհների բացակայութեան պատճառով մնում են անմշակ. այլև Ցարսկիէ-Կօլօդցիում կայ մի վաշտ հեծելազօրք, ուստի եթէ երկաթուղին հեռու անցնի, շատ գիւղեր կը զրկվին հաղորդակցութեան յարմարութիւններից։ Նոր նախագծով ճանապարհը կարճանում է 40—50 վերստով, բայց մեծ հարուած է հասցնում ամբողջ Քիզիղի կոչված գաւառամասին, որտեղ կան բազմաթիւ գիւղեր։

N. N.

Վերջին ցրտերի պատճառած վնասները

Զանախչի (Բօրչալուի գ.), 10 յունիսի

Ցունիսի 5-ի, 6-ի և 7-ի անընդհատ տեղացող անձրևը սարերում փոխվեց ձիւնի և տակը թողեց մեծ քանակութեամբ ընտանի կենդանիներ։ Չը նայած ձիւնի անընդհատ հալվելուն, Լալվարի, Լէջանի գագաթներին կէս արշինաչափ ձիւն էր նստել, որը հազիւ մինչև ամսի 9-ը հալվեց։

Վնասվել են կովեր, գոմէշներ, ոչխարներ, գառներ, բոլ կենդանի մնացածներից շատերի ականջները և այլ մասերը ցրտատար են եղել, հետզհետէ կոտորվում են։

Ջիւնից, ցրտից պաշտպանելու համար անասուններին քշել, իջեցրել են շրջակայ գիւղերը և անտառները. սպասում են եղանակի տաքանալուն, որպէսզի նորից բարձրանան։

Աշնանացանի բացարձակ մեծամասնութիւնը վնասվել է. գարնանացանը բաւարար է, այն էլ աննշան։

Հացի պակասութեան վրա աւելացաւ և այս աղէտը՝ դաժան ձմրան բացը ծածկելու համար։

Մխիթարեան

Անձրևային եղանակներ Ղուբայի շրջանում

Ղ ո ւ բ ա, 9 յունիսի

Ցունիսի 8-ին երկաթուղին կանգ էր առել, և Բագուի պօստը այստեղ չը ստացվեց. իսկ այսօր ճանապարհները նորոգել են և գնացքները շարժվում են կանօնաւորապէս. հինգերորդ օրն է, ինչ անընդհատ անձրևներ են տեղում. Ղուբա, Ալփանկա, Գուսարչայ, Աղչայ գետակները հեղեղներից ուժեղացել են, վնասելով եզերքներում եղած ցանքսերը և վարելահողերը. Ինժեներներ են եկել Խաչմազ կայարանը հեղեղների տեղերը դիտելու։ Այս բոլէին անձրևային ամպերը կուտակված են երկնքում, և չը գիտենք երբ արևի երես կը տեսնենք։

Մ. Սալամբէգեան

Եղանակները և դպրոցական կեանքը Խնուշինակում

Խնուշինակ գիւղ (Շուշու գ.), 5 յունիսի

Երկարատև ու դաժան ձմրան յաջորդեցին գարնանային գեղածիծաղ օրեր։ Թէպէտ գարունը մեզ մօտ սովորականից մի ամիս ուշ սկսվեց, բայց շնորհիւ արեգակի կենսատու ճառագայթների մի քանի օրում բնութիւնը արթնացաւ իր խորունկ քնից։ Սովալլուկ անասունները կամաց-կամաց ուշքի եկան, աշխարհի աչքերից արցունքը սրբվեց։ Անտանելի ցուրտը մեծ հարուած հասցրեց թէ աշնանացանին և թէ խաղողի այգիներին, որոնցից շատերը ցրտահար եղան։ Ամբողջ չորս տարի տանջվիր, չարչարվիր, գիշեր ցերեկ հալ ու մաշ եղիր, մինչև կոկորդդ պարտքի մէջ խրվիր, այգի հասցրու, որ մի օր նրա տուած արդիւնքով ծով դարդերիդ բաւարարութիւն տաս, բայց աւաղ, բոլորն ապարդիւն. ահա թշուառ գիւղացու խորունկ ցաւերից մէկը։

Մայիսի 29-ին տեղական դպրոցում պարապմունքները վերջացան, իսկ 30-ին ծնողների ներկայութեամբ կարգադրվեց «ակտը», աշակերտները երգելով մի քանի ժողովրդական երգեր, ապա ստանալով թւանշաններ՝ ուրախ-ուրախ ցրվեցին իրանց տները։

Երեք տարի հոգաբարձութիւնը գերմարդկային ճիգ թափելով պահպանեց դպրոցի գոյութիւնը, գլխաւորապէս բագուաբնակ Ցովսէփ Թէոսեանի օգնութեամբ, որը իւրաքանչիւր մի քայլափոխում օգնութեան էր հասնում հոգաբարձութեան։ «Մուկն ընկաւ կարասը՝ իւղը մուտատեց»։ և ահա մի քանի ինքնահաւան թեթևամիտներ սուտ և անհիմն խօսքերով պղտորեցին շատ-շատերի պարզ մտքերը, սառցնելով դէպի դպրոցը տածած սէրը։

Հոգաբարձութիւնը գիտակցելով իր կոչման բարձրութիւնը, ստանձնած գործի վեհութիւնը՝ պէտք է արհամարհէ ննդամիտներին և ոչ թէ վհատվի, հաստատ հաւատացած լինելով որ ճշմարտութիւնը վաղ թէ ուշ երևան կը գայ, միայն աշխատել պէտք է։

Մենք գովում ենք հոգաբարձութեան եռամեայ ժրաջան գործունէութիւնը և ցանկանում այսուհետև աւելի բեղմնաւոր գործունէութիւն։

Նիկ. Ցարութիւնեան

Գիւղական դպրոցական ակտ

Վ ա ղ ա ր շ ա պ ա տ, 7 յունիսի

Ամսիս 5-ին պատահմամբ Սամաղար գիւղումն էի։ Բարեբաղդաբար այդ օրը լինելու էր տեղի պետական երկդասեան երկսեռ դպրոցում տարվայ հանդիսաւոր ակտը։ Դպրոցի թաղերական դահլիճը, որը աշակերտները զարդարել էին զանազան ծաղիկներով ու կանաչով, լիքն էր գիւղի երկսեռ հասարակութիւնով, որը լցվել էր իր որդիների առաջադիմութիւնը, արտասանած ոտանաւորները և երգած երգերը լսելու ու ուրախանալու։

Աւագ ուսուցիչ Գէորգ Նաւասարդեանը կարդալով 1910/11 ուսումնական տարվայ իր կազմած տեղեկագիրը մի քանի ամփոփ խօսքերով կշտամբեց ծնողներին՝ նրանց անտարբեր և սառը վերաբերմունքի համար թէ դէպի դպրոցը և թէ դէպի իրանց երեխաները, որ ժամանակին ուսումնական տարվայ սկզբին չեն ուղարկում դպրոց, այլ իրանց տան ցանն ու հողը աւարտելուց յետոյ են ուղարկում և ժամանակին չեն առնում դասական պիտոյքները և այլն և այլն...

Նրա տուած տեղեկութիւններից երևաց, որ այս ուսումնական տարեշրջանում եղել են մօտ 180 աշակերտուհի և աշակերտ, որից այս տարի աւարտում են 13 հոգի։ Աշակերտների արտասանած թէ հայերէն և թէ ռուսերէն ոտանաւորները ցոյց էին տալիս, որ ուսուցիչները պարապել են ամենաբարեխիղճ կերպով։ Մանաւանդ աչքի էր ընկնում Ե. բաժանմունքի—այս տարվայ աւարտող—աշակերտներից մէկի՝ Հրաչեայ Սարգսեանի ինքնագիր կարդացած ճառը, որը ապացուցեց նրա մտաւոր զարգացածութեան աստիճանը Սամաղարի պէս մի յետ ընկած գիւղում։ Զանազան հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներից յետոյ երկսեռ խումբը մէջ ընդ մէջ ներդաշնակ կերպով երգում էր մի շարք հայերէն և ռուսերէն ժողովրդական երգեր օրիորդ Վարինկօ Խաչատրեանի ղեկավարութիւնով։ Ցանկալի է, որ մեր գիւղական բոլոր դպրոցներն էլ տարվայ մէջ շուտ շուտ հանդէսներ ունենան, այլ ոչ թէ բաւականանան միայն տարվայ վերջին ակտով, որպէսզի ժողովրդին կապեն դպրոցի հետ թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս։

Երկսեռ հասարակութիւնը ուրախ տրամադրութեան տակ թողեց դպրոցի դահլիճը և հեռացաւ գոհ սրտով՝ յայտնելով իր գոհունակութիւնը և շնորհակալութիւնը աւագ ուսուցչին, ուսուցչուհիներին և ուսուցիչներին, որ այդպիսի գեղեցիկ հանդէս են կազմել ու հասարակութեան երեխաներին բաւականութիւն և մտաւոր սնունդ տուել։

Վահան քահ. Աղազադեան

Կենսական մթերքների գները

Աուլիէ-Աթա (Սըր-Դարեայի շրջ.), 1 յունիսի

Այստեղ ամբողջ մէկ ամիս է, որ անձրև չեկաւ. մօտիկ գիւղօրայքից լսում էինք վատ լուրեր, թէ կանաչները չորացել են, այժմս խոտհարք է, բայց գիւղում խոտհարք չը կայ, շնորհիւ երաշտի։ Եթէ այսպէս շարունակվէր երաշտը, շատ վատ կը լինէր գիւղացու դրութիւնը։ Աստուած խղճաց գիւղացուն. ահա այսօր ամսիս 1-ի առաւօտեան ուղիղ ժամը 6-ին արևմուտքում քիչ որոտալուց յետոյ քիչ անձրև եկաւ։ Երկինքը ամպած է, կարելի է ասել, որ եղանակը փոխվել է անձրևայինի. անձրև կը գայ և կը զովացնէ գիւղացու սիրտը։ Տեղիս ջրերը առատ են. կան ջրովի տեղեր. ջրում են այգիները, բանջարանոցները, և ջրում են եօնջան, որը տարին 3—4 անգամ հնձում են, և կանաչը ծախում 1 խուրձը 2 կ. կամ 2 խուրձը 3 կ.։ Բայց կան անջրովի տեղեր էլ, որոնք անյարմար են ջրվելու. դրանք պէտք է անձրևով ջրվին. նայած անցած տարիներին՝ այս տարի ուտելեղէնները շատ թանկ են, մինչև անգամ չեն ճարվում շուկայում։ Ոչխարի մսի փութը 18 կոպէկից իջաւ այժմս 15 կ., իսկ տաւարինը՝ փութը 8 կ., հացի առաջին տեսակը՝ 4 կ., իսկ երկրորդինը 3 կ., ցորենի պուդը՝ 1 ր., իսկ գարին 80 կ.։ Այս տարի միրգը միջակ է։ Առատ միրգ կունենայինք, եթէ մարտի 25-ի ձիւնը չը լինէր. մարտի 25-ին ձիւն եկաւ և շատ վնաս տուեց պտղատու ծառերին։

Արշակ Մկրտումեան

Ուսանող նոր աքսորականներ

Օ ն ե գ ա, 1 յունիսի (Արխանգելսկի նահ.)

Վերջին ժամանակներս հայ աքսորականների թիւը աւելանում է։ Այս օրերս եկան Օնեգա հայ ուսանողներ՝ Թիֆլիսեցի Դաւիթ Դաւթեանը և ղաքաթալցի Տիգրան Անիեանցը, իսկ Նոր-Նախիջևանից՝ Վարդան Կարապետ-օղլեանը իր կնոջ հետ, որ իր երիտասարդ ամուսնուն թոյլ չէ տուել մենակ աքսորավայրում մնալու և ընկերացել է նրան։

Արդէն Օնեգա գետը բացվել է. մայիսի կէսից արդէն շոգենաւերի երթևեկութիւնը սկսել է. եղանակը ցուրտ անձրևային է։

Լուր կայ, որ մի քանի ուսանողների աշնանը յետ պէտք է կանչեն։

Նիկողայոս

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ստաւրօպօլ, 10 յունիսի

Կիրակի, ամսիս 5-ին, հայոց ուսումնարանի դահլիճում կայացաւ ծխական ժողով։ Օրակարգի խնդիրների մէջ էր նաև աշխարհական մէկ պատուիրակի ընտրութիւնը։ Ժողովականներից մի քանիսը առաջարկում էին պատուիրակի ընտրութիւնը յետաձգել աշունքին, սակայն վճռվեց ընտրութիւնը կայացնել, որպէսզի «մէկ էլ ստիպված չը լինեն հաւաքվել»։ Երկար վիճաբանութեան առարկայ դարձան մինչև օրս յայտնի կաթողիկոսական թեկնածուները և ժողովի կողմից ցանկալի կաթողիկոսացուներ համարվեցին Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեան և Կարապետ եպ. Տէր-Մկրտչեան։ Ուշ լինելու պատճառով՝ ծխականներից շատերը հեռացան և մնացած 15—16 հոգին գաղտնի քուէարկութեամբ պատուիրակ ընտրեցին Ս. Ա. Մելիք-Սարգսեանին, բարոյական պարտք դնելով պատուիրակի վրա պատգամաւորական ժողովում պաշտպանել յիշեալ թեկնածուներին։ Ինչպէս լսեցինք, Ս. Մելիք-Սարգսեանի թեկնածուներն էլ (ինքը ժողովից բացակայ էր) յիշեալ սրբազաններն են։

Ս. քահ. Տէր-Ցովհաննիսեան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Սիմֆերօպօլ, 4 յունիսի

Մայիսի 31-ին Օդեսսայի դատաստանական պալատը, դռնփակ քննել է Հին Նախիջևանի բնակիչ Ենօք Նազարեանի գործը, որը մեղադրվում էր 102-րդ յօդուածով՝ Հնչակ. կուսակցութեան պատկանելու մէջ։ Պալատը՝ մեղաւոր ճանաչելով Նազարեանին՝ դատապարտեց անորոշ ժամանակով աքսորի։

Նազարեանը շրջանաւարտ է հայոց սեմինարիայից և վերջերս սովորում էր Նիկիտսկի պարտէզը։ Մի տարուց աւելի էր, որ բանտարկված էր այստեղի բանտում։

Սիմ. Դրիկեան

բամանեան վերականգնումը (րէստավրացիա) Զվարթնոց եկեղեցու, պրօֆեսորի տեսակցութիւնները Մէյէի, պրօֆ. Կոնդակովի հետ այլն։ Ն. Մառրը յայտնեց ի միջի այլոց, որ ինքը ներկայումս զբաղված է հայկական բևեռագիր արձանագրութիւնների ընթերցանութեամբ։

Երեկոյեան հացից յետոյ մի կերպ տեղաւորվեցինք հիւրատանը, որտեղ Հ. Տէր-Միքայէլեանը ցոյց տուեց մեզ հիւրասիրութիւն՝ որքան հնարաւոր էր։ Հիւրատան 5 սենեակներից ամենափոքրը գրավում է ինքը վանահայրը. երկու սենեակ գրավել էին մեզանից առաջ եկած ուղևորները (պ. Վրոյրը ընտանիքով և մի երևանցի՝ ընտանիքով)։

Մեր տրամադրութեան տակ մնացած երկու սենեակից ընդարձակում (սեղանատանը) տեղաւորվեցին տիկիններն ու օրիորդները, իսկ փոքրում հինգ ուսուցիչներս։

Միւս առաւօտը, ժամը 5-ին, Միջնաբերդի վերելքի մօտ՝ մեզ հետ միացաւ պրօֆ. Մառրը։ Միասին բարձրացանք, դժվար, երբեմն և վտանգավոր տեղերով։ Պրօֆ. Մառրը շատ վարժված է այսպիսի տեղերով անցնելու, իսկ ես շարունակ զգուշացնում էի աշակերտուհիներին՝ շատ չը մօտենալ խորաձորերի ափերին, չանցնել պատերի վրայով և այլն։ Պրօֆեսորը մի առ մի բացատրեց իր պեղած ու բացած նորութիւնները—պալատը իր մասերով, թաքստոցները, հնաշէն եկեղեցին, Ջրամբարը, Անիի պատմութեան մի քանի շրջանները, սկսած կամսարականների ժամանակից (5-րդ դար) մինչև յետին թոնրաբնակների շրջանը (պրօֆեսորը այս տերմինը գործ է ածում тондирное населеніе)։ Պէտք է կողմակի կերպով յիշեմ, որ նախընթաց օրը պրօֆեսորը իր բացատրութիւնները տալիս էր սաղը հայերէն լեզվով, իսկ միջնաբերդում, քանի որ մեր խմբի հետ կային և ուրիշները, որոնք հայերէն չէին հասկանում՝ խօսում էր ռուսերէն։ Մի ժամ և կէս տևեց Ն. Մառրի բացատրութիւնը միջնաբերդում. մի քանի տեղեր ցոյց տալ կարելի չեղավ, որովհետև ես զգուշանում էի, մի գուցէ այնքան բազմութիւն վտանգավոր տեղերով անցնելիս որևէ դժբաղդութիւն պատահի։

Իջանք ներքև. պրօֆեսորը մեզ ուղեկցեց գրեթէ մինչև հիւրատան մօտ, և մենք խորին շնորհակալութիւն յայտնելով նրան՝ բաժանվեցինք։

Մի ժամում նախաճաշը վերջացրինք, և ժամի 9-ին նստեցինք ֆուրգոնները և մեկնեցինք Անիից։

Ճանապարհին մինչև Արգինա, նոյն նեղութիւնները քաշեցինք, որովհետև շատ տեղ ձիերը չէին կարողանում քաշել, շատերս ճանապարհի այս մասը աւելի ոտքով եկանք քան ֆուրգոնով։ Արգինայում հանգստանալուց և ճաշելուց յետոյ նորից նստեցինք ֆուրգոնները, որոնք լաւ խճուղու շնորհիւ, արշավակի գնացին։ Երեկոյեան ժամի 7-ին հասանք Ալէքսանդրօպօլ։ Իջևանեցինք դարձեալ ս. Փրկչի դպրոցում։ Ցունիսի 10-ի առաւօտեան ժամի 2-ին դուրս եկանք մեր իջևանից, 3 ժամ 34 րոպէին նստեցինք երկաթուղու գնացքը։ Այս գնացքն ընտրեցինք, որպէսզի ուղևորները միջոց ունենան ցերեկով անցնելու և դիտելու Դէպէտա գետի (Ձորագետի) ձորի սքանչելի և վսեմ տեսարանները։ Ժամը 1½-ին հասանք Թիֆլիս։

Մեր ուղևորութիւնը արժեց ընդամենը 399 ր. (որից 232 ր. երկաթուղու տոմսակ, 55 ր. 3 ֆուրգոնի, մնացածը պաշարեղէնի և այլ ծախսեր)։ Այս գումարից 105 ր. հանգանակել էին իրանց մէջ աշակերտուհիները, 150 ր. ուսուցիչներս և կողմնակի օրիորդներ ու տիկիններ, իսկ 144 ր. նվիրեց հոգաբարձութիւնը դպրոցի միջոցներից։

Ուղևորութիւնը շատ աջող անցաւ ու խոր տպավորութիւն թողեց այցելուների վրա։ Ես առանձին յօդուածներով կը գրեմ իմ տպավորութիւններս այս ուղևորութիւնից, տեսածներս ու լսածներս Անիում։ Իսկ այս չոր ու ցամաք հաշվէտվութեան վերջում պարտք եմ համարում խորին շնորհակալութիւնս յայտնել Ցովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան, որ հնարավոր գտավ դպրոցի սուղ միջոցներից մի գումար յատկացնել այս ուղևորութեան համար. ս. Փրկչի դպրոցի հոգաբարձութեան, տեսուչ Հ. Խաչվանքեանին, ուսուցիչ Գ. Միքայէլեանին և այլ ուսուցիչներին՝ մեր խմբին ցոյց տուած սիրալիր ընդունելութեան համար. Բայրախտար գիւղի բնակիչներ Տէր-Մատթէոսեանցներին և Հայրապետեանին՝ պատրաստակամ հիւրասիրութեան համար, Հ. Միքայէլեանին և տէր-Խորէն Սամբոլցեանին—հիւրընկալութեան և աջակցութեան համար Անիի ավերակները դիտելիս։ Մանաւանդ քաղցր է ինձ շնորհակալութեամբ յիշել պրօֆ. Մառրի անունը, որ իր թանգագին ժամերից 4 ժամ նվիրեց մեր խմբին բացատրութիւններ տալու, որոնց շնորհիւ անշունչ քարերն ու բերդը լեզու առան և մեզ պատմեցին «հին-հին դարուց յիշատակներ»։

Ստ. Մալխասեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

◆ [illegible] կովկասեան լիազոր Գ. Արխիպովը յունիսի 12-ին մեկնեց Սօչի, դիմաւորելու համար Ա. Կրիվօշէինին։

◆ Պետերբուրգից Թիֆլիս վերադարձաւ Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետ Է. Պանովը։

◆ Թիֆլիս է եկել Պետական Դումայի անդամ Ց. Սաղաթելեանը։

◆ Յունիսի 12-ին Թիֆլիսից մեկնեց Իւրիէֆի համալսարանի պրօֆ. Ն. Կուզնեցովը։

◆ Ժողովրդական համալսարանի ընկերութեան օգտին «Սպօրտ» այգում յունիսի 11-ին տրված զբօսանքից ստացված արդիւնքը չարդարացրեց այդ ընկերութեան վարչութեան յոյսերը։ Վարչութիւնը իր ամբողջ կազմով մօտ երկու ամիս զբաղված է եղել զբօսանք կազմակերպելու գործով, իսկ այդքան թանգ գնով տրված զբօսանքից ստացված զուտ արդիւնքը հազիւ թէ կարողանայ գոնէ 200 րուբլու հասնել...

◆ Երուանդ Լալայեանը այս օրերս մեկնում է Վանի և Էրզրումի վիլայէթները ազգագրական և հնագիտական ուսումնասիրութիւններ կատարելու։ Ուղևորութիւնը կը տևէ $3^1/_2$ ամիս։

◆ Դերասան Գ. Միրզաեանը այս ամառ մտադիր է Դիլիջանում դերասանուհի Փառանձեմի հետ միատեղ մի շարք ներկայացումներ տալ ամարանոցային հասարակութեան համար։ Ցոյս կայ, որ իր ներկայութեամբ հասարակութիւնը կը խրախուսէ յարգելի դերասաններին։

◆ Կովկասի Փոխարքան թոյլ է տուել Կովկասի բեմերի վրա ներկայացնելու Գէօրգի Փօցխովելիի երկու նոր պիէսները վրացերէն լեզուով՝ 1) «Մնողների յանցանքը» երեք գործ. դրաման և 2) «Արտաքսվածները», դրամա-պատկեր մի գործողութեամբ։

◆ Թիֆլիսի երկրորդ իգական գիմնազիայում յունիսի 13-ին վերջացան քննութիւնները։

◆ Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհուրդը որոշեց Մեծ-Ղարաքիլիսայի ամառվայ կաթնատնտեսական դասընթացքներն ուղարկել երկու գիւղատընտեսների՝ գործնականապէս ուսումնասիրելու համար կաթնատնտեսութիւնը։

◆ Թիֆլիս է եկել Ա. Ֆարրուխի ցիրկգազանանոցը։ Բնագիտական տեսակէտից հետաքրքրական են ամենի վայրենի գազանները, այն է՝ առիւծները, վագրերը, խոշոր տեսակի գայլերը և այլ վայրի կենդանիներ։ Առանձնապէս հասարակութեան ուշադրութեան է արժանանում պ. Սլպերտը, որն անվախ կերպով մտնելով գազաններով լի վանդակը՝ հարկադրում է նրանց զանազան շարժումներ անել, ենթարկելով արիւնարբու գազաններին մարդկային կամքին։ Պակաս հետաքրքրական չեն չինացիներ Շուն-Տանը և Չինգ-Զունը, որոնց խաղերը հիացմունք են պատճառում ականատեսներին։ Ցիրկեաններից զատ կան նաև այլ հետաքրքրական գործողութիւններ։

◆ Վաղարշապատից մեզ գրում են հետևեալը. «Մայիսի 6-ի գիշերը համարեա հեղեղի պէս տեղացող անձրևից յետոյ, առաւօտեան շրջակայ լեռները և նոյնիսկ Արարատի ցածր լեռը ծածկվել էր նոր ձիւնով։ Սրանով խսկապէս ճշտվեց—եթէ չեմ սխալվում—Էջմիածնեցիների այն գուշակութիւնը եղանակի մասին, թէ «մայիսին ձիւն պէտք է գայ»։

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Վրաց ակումբի բացումը, որ տեղի պիտի ունենար ամսիս 14-ին, աշխատանքների և վերանորոգութիւնների վերջացած չը լինելու պատճառով յետաձգվեց մի քանի օրով։ Հաւանականաբար բացումը տեղի կունենայ ամսիս 17-ին կամ 18-ին։

◆ Մոսկվայի համալսարանի լաբօրանտ Ա. Ջաւախովը այսօր և յունիսի 17-ին Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան մէջ կը կարդայ երկու դասախօսութիւն՝ «Վրացիները անտրօպօլօգիական տեսակէտից» թեմայով, վրացերէն լեզուով, երեկոյեան ժամը 8-ից։

◆ Կիրակի, յունիսի 19-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Զուբալովեան անուան Ժողովրդական Տանը վրաց երիտասարդ բա[illegible]

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

[illegible] քէց եկած մի-մի աստղ լինեն։

Բայց ինչ բանի մէջ են մեղաւոր ճանաչված հայ դերասանները և դերասանուհիները և ինչով են կոչել իրանց վրա «Հորիզոնի» ամպրոպային շանթերը, որ սա կոչ է անում հրով և սրով մաքրել նրանց դէմ։ Հայ դերասանները և դերասանուհիները բացի այն, որ բարոյական և մտաւոր կրթութեան մէջ պակասաւոր են, բացի այն, որ սիրում են բամբասանք, զրպարտութիւններ, ինտրիգներ, փոս են փորում ընկերն ընկերոջ ոտքի տակ—յատկութիւններ, որոնք, ըստ «Հորիզոնի» կան և աւելի քաղաքակիրթ ազգերի դերասանների մէջ—ունեն և մի ուրիշ աւելի խոշոր պակասութիւն. նրանք ոչ պարտաճանաչութեան զգացումն ունեն և ոչ էլ սիրում են դիսցիպլինայի ենթարկվել։

Եւ ահա «Հորիզոնը» առաջարկում է, որ Դրամատիկ. Ընկ. վարչութիւնը ոչ թէ զբաղվի այդ անպարտաճանաչ և անկարգապահ դերասանների և դերասանուհիների բարոյական կրթութեամբ, ոչ, այլ պատժելով, տուգանքի ենթարկելով, արտաքսելով նրանց, մի խօսքով՝ գործադրելով դրակոնեան միջոցներ, կանգ չառնելով նոյն իսկ այն բանի առաջ, որ այդպիսով կարող են հեռանալ բեմից լաւագոյն ոյժերը։

Շնորհակալ լինենք «Հորիզոնից», որ գոնէ չէ առաջարկում վարչութեանը՝ նաև խարազանի և մտրակի հարուածների ենթարկել դերասաններին և դերասանուհիներին։ Այդպիսի մի մեծ շնորհի համար արժէ, որ սրանք շնորհակալութեան ուղերձ ներկայացնեն «Հորիզոնի» ռազմասէրներին։

*

Բաւական չը համարելով իր սեփական երկար ու ձիգ, տաղտկալի երեքօրեայ առաջնորդողները, որոնք դեռ սպառնում են լինել նաև չորեքօրեայ, գուցէ և վեցօրեայ, «Հորիզոնը» գետեղել է և դերասան Արմէնեանի մի յօդուածը, դարձեալ խեղճ հայ թատրոնի մասին, մի յօդուած, որ այժմ դեռ միօրեայ է, բայց սպառնում է լինել նոյնպէս երկօրեայ, եռօրեայ և գուցէ վեցօրեայ։ Այս նոր քարոզիչն էլ ուրիշ միջոց և դեղ է առաջարկում հիւանդ հայ թատրոնի բժշկութեան համար։ Անշուշտ, նոր բժիշկ Արմէնեանը իր վրա չէ առնում «Հորիզոնի» ասածները հէնց նոյն համարում դերասանների անպարտաճանաչութեան, մտաւոր և բարոյական կրթութեան պակասութեան և աշխարհիս եօթն մեղքերի մասին, որոնցով տոգորված են իր ընկերները, այլապէս՝ նա հանդէս չէր գայ «Հորիզոնի» էջերում և իր առաջարկած սպեղանին չէր համարի փրկութեան միակ միջոցը։ (Արի և հասկացիր. նոյն «Հորիզոնի» մէջ գծից վերև փրկութեան միակ միջոց քարոզվում է ապրէսիվ քաղաքականութիւնը, իսկ գծից ներքև Արմէնեանը միակ միջոց համարում է նոյն իսկ փակել մի քանի տարով հայ թատրոնը և պատրաստել լաւ, ազնիւ ոյժեր, ուղարկելով երիտասարդ բեմական գործիչներին կրթվելու և կատարելագործվելու Ռուսաստանում կամ Եւրոպայում)։

Առ այժմ բաց է մնում այն հարցը, թէ արդեօք պ. Արմէնեանն իրան էլ համարում է այդ երիտասարդ ոյժերից մինը՝ որոնք պէտք է գնան կրթվելու և կատարելագործվելու, թէ ինքն արդէն անցել է այդ շրջանը։

Ցամենայն դէպս, պ. Արմէնեանի առաջարկած միջոցը աւելի կրթական է, քան «Հորիզոնի» ռազմիկների առաջարկածը։

*

Մենք չը գիտենք, որքան իրական կը լինեն առաջարկված միջոցները,—թէ պատժողականը և թէ կրթականը,—բայց չենք կարող այստեղ չարձանագրել մի փաստ, որ ցոյց է տալիս, թէ ոչ միայն հայ դերասանների որոշ մասի, այլ նոյն իսկ Դրամատիկական Ընկ. վարչութեան անդամների մէջ պատասխանատուութեան, ինքնասիրութեան զգացումը յաճախ բացակայում է։ Ցայտնի է այն գայթակղալից դէպքը, այն անկարգանքը և նախատինքը, որ անցեալ տարի Դիլիջանում հասցվեց ի դէմս դերասան Ոսկանեանի հայ դերասանական խմբին։ Այդ դէպքի հեղինակը ըստ արժանոյն քննադատվեց խստօրէն հասարակական կարծիքի և մամուլի կողմից։ Թւում էր, թէ ամենից առաջ դերասանական պատուի նախանձախնդիր պէտք է հանդիսանան իրանք դերասանները և այն վարչութիւնը, որ համարվում է մեր մէջ ներկայացուցիչ թատրոնական գործի։ Արդ, մենք նորերս տեսանք դրա բոլորովին հակառակը։ Դրամատիկական Ընկ. վերջին ընդհանուր ժողովում դանվեցին վարչութեան անդամներ, որոնք կոչեցին յիշեալ դէպքի հեղինակին նախագահել ժողովին, և ժողովին մասնակցող դերասանների ու սիրողների մէջ չը գտնվեց մինը, որ յանուն նախատված իրանց ընկերոջ, յանուն դասակարգի պատուասիրութեան բողոքէր վարչութեան անդամների այդ քայլի դէմ և զգացնել տար, թէ գոնէ տարրական պատուասիրութեան, ինքնասիրութեան զգացում պէտք է ունենալ, թոյլ չը տալով որ թատրոնական գործին վերաբերեալ ժողովին նախագահէ մի անձն, որ թատրոնական գործչի հետ վարվում է ոստիկանական միջոցներով։

Եւ այդ դէպքը մշտական արատ ու նախատինք կը մնայ հայ դերասանների ու Դրամատիկական Ընկ. պատմութեան մէջ։

ՄԻ ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

Ամերիկայի Նիւ-Եօրկ քաղաքում այս տարվայ մայիս ամսից սկսել է հրատարակվել հայերէն մի նոր պատկերազարդ շաբաթաթերթ՝ ազգային, գրական և քաղաքական բովանդակութեամբ, «Արագած» անունով, որի առաջին երեք թիւերը ստացանք այս օրերս։

Նոր շաբաթաթերթը աչքի է ընկնում իր արտաքին գեղեցկութեամբ. թուղթը՝ ընտիր, ապագրութիւնը՝ շքեղ, ճոխ և մաքուր, պատկերները՝ գեղարուեստական։ Տեխնիկայի կողմից նա ոչ մի արատ չէ վերցնում։ Գալով գրական բովանդակութեան, պէտք է ասել, որ նրա մէջ գրողները և աշխատակիցները մեզ ռուսահայերիս անծանօթ անձինք են և առաջին երեք թերթի բովանդակութիւնից դժուար է ասել, թէ արդեօք նոր շաբաթաթերթը մի նոր բան կամ գանձ կաւելացնէ հայ գրականութեան վրա, թէ կը լինի մինը այն բազմաթիւ հրատարակութիւններից, որոնք վերջերս հրատարակվում են և կարճատև գոյութիւնից յետոյ չքանում են ասուպի նման, առանց հետք թողնելու։

Դատելով յօդուածներից, նոր շաբաթաթերթը, պէտք է ենթադրել, ձախակողմեան ուղղութիւն պէտք է ունենայ, թէև նրա խմբագրական յօդուածը «Արագած» վերնագրով ամբողջովին տոգորված է հայրենասիրական, նոյնիսկ շովինիզմի ոգով։ Նա մեր ազգային վէրքերի և կեղտերի մաքրութիւնը ակնկալում է Արագած սարի հրաշալի ակունքներից... Երանի հաւատացողներին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

13 յունիսի

ԵՈՒՍՏ։ Շաբաթ օր Պարիզից բարձրացած օդանաւը երէկ ընկաւ Հիւսիսային ծովը։ Մրրկի պատճառով անհնար եղաւ օդանաւում եղող երկու օդաչուներին փրկել։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ։ Պարիզից երկու օդաչուով բարձրացած օդանաւը աջողութեամբ իջաւ Նիբում, Իւտլանդիայում։

ՏՕԿԻՕ։ Շարունակաբար ստացվում են սոսկալի մրրկից առաջացած աւերածութիւնների մասին տեղեկութիւններ։ Գրեթէ բոլոր մեծ քաղաքները վնասվել են։ Բազմաթիւ գիւղեր ենթարկվել են հեղեղի։ Շատ այգիներ և ագարակներ ոչնչացված են։ Սպանվել են 500 մարդուց աւելի։ Այս տարվայ մրրիկները Ճապօնիայում անսովոր մի երևոյթ են։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 9 ժ. 38 ր. առաւօտ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 15 ր. կէսօրին, Գանձակ՝ 2 ժ. 47 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. գիշ., Բագու՝ 11 ժ. 33 ր. գիշեր.։ Պօստաւոր № 4 գնացքը՝ 12 ժ. 36 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 8 ժ. 28 ր. գիշ., Գանձակ՝ 6 ժ. 37 առաւօտ., Եւլախ՝ 3 ժ. 35 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 7 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 24 ր. ցերեկ., Բագու՝ 5 ժ. 42 ր. ցերեկ.։ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 3 ժ. 34 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 46 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 57 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 54 ր. գիշեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 22 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 7 ժ. 36 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժամ 13 ր. առաւօտ.։ Խառն գնացքը՝ IV կարգի վագօններով բստ հարկի կարևորութեան՝ 5 ժ. 15 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 9 ժ., 19 ր. առաւօտ., Գանձակ՝ 1 ժ. 36 ր. ցեր., Եւլախ՝ 5 ժ. 4 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 44 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 33 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 44 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստաւոր № 74/75՝ 1 ժ. գիշ. Ղարաքիլիսա է հասնում 8 ժ. 16 ր. առաւօտ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 11 ժ. 50 ր. ցերեկ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 7 ր. երեկ., Ուլուխանլու՝ 5 ժ. 34 ր. երեկ. (առանց Երևան մտնելու)։ Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը ուղևորվում է Երևան 6 ժ. 11 ր. երեկ՝ և հասնում է Երևան 6 ժ. 54 ր. երեկ., Նախիջևան. 11 ժ. 2 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 46 ր. գիշերվայ։ Մարդատար-ապրանքատար № 78/79 գնացքը՝ 5 ժ. 48 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում 1 ժ. գիշերվայ, Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 34 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 9 ժ. 45 ր. առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 10 ր. ցերեկվայ և սրանից դէնը այլևս չէ գնում։

ԲԱԹՈՒՄ՝ արագ. № 1 գնացքը՝ 11 ժ. 8 ր. գիշ.՝ Միխայլօվօ է հասնում 2 ժ. 10 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 43 ր. առաւօտ։ Պօստաւոր № 3 գնացքը՝ 10 ժ. 47 ր. առ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. ցերեկվայ, Բաթում՝ 12 ժ. 35 ր. գիշ.։ Մարդատար № 5 գնացքը՝ 5 ժ. 15 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 27 ր., երեկ., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առ.։ Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով բստ հարկի կարևորութեան 10 ժ. 3 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 4 ժ. 41 ր. գիշ., Բաթում 6 ժ. 4 ր. երեկոյեան։

ԲՈՐԺՕՄ՝ մարդատար № 7/8 գնացքը՝ 8 ժ. 18 ր. առաւօտ., Գօրի է հասնում 10 ժ. 52 ր. առ., Բօրժօմ՝ 1 ժ. 38 ր. ցերեկ.։ Մարդատար № 9/10 գնացքը՝ 3 ժ. ցերեկ., Գօրի է հասնում 5 ժ. 34 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 8 ժ. 28 ր. երեկոյեան։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ մարդատար № 5 գնացքը՝ 4 ժ. 25 ր. ցերեկ.։ Պօստաւոր № 3 գնացքը՝ 9 ժ. 52 ր. առ.։ Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 24 ր. երեկ.։ Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով՝ 9 ժ. 5 ր. երեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստաւոր № 72/73 գնացքը՝ 7 ժ. 38 առաւօտ.։ Մարդատար-ապրանքատար՝ № 80/81 գնացքը՝ 1 ժ. 26 ր. ցերեկվայ։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 52 ր. առաւօտեան։ Պօստաւոր № 4 գնացքը՝ 11 ժ. 40 ր. գիշ.։ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 2 ժ. 54 ցերեկ. Խառն գնացքը IV կարգի վագօններով՝ 4 ժ. 17 ր. գիշերվայ։

ԲՈՐԺՕՄԻՑ՝ Մարդատար № 9/10 գնացքը՝ 9 ժ. 28 ր. գիշ.։ Մարդատար № 7/8 գնացքը՝ 7 ժ. 18 ր. առաւօտեան։

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքներով (№ 2՝ Թիֆլիսից Բագու՝ և № 1 Բագու-Թիֆլիս) առանց վագօնը փոփոխելու կարելի է հաղորդակցել Թիֆլիս-Բագու-Ռոստով, միայն վճարելով պ լ ա ց կ ա ր տ ի գինը։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և ներքային (?)։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մարկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—$12^1/_2$—$1^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$1^1/_2$—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—56

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
Ընդունում է ներքին եւ ջղային հիւանդներին ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿՈՒՄ, Դօնդուկօվսկայա փող., տուն իշխ. Դօնդուկ-Կօրսակօվի (ռուսաց եկեղեցուն կից), առաւօտ. ժ. 10-ից մինչև ժամը 12-ը։
(ա. օ.) 1254. 100—82

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(Կ. Հ.) 416. 100—15

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լաբինսկայա ստանից. (Կուբ. նահ.) համար հարկաւոր է մի ուսեալ նորընծայ
ՔԱՀԱՆԱՅ,
որը պիտի լաւ իմանայ ռուսաց լեզուն և պիտի վարէ տեղիս 35 տուն հայ գաղութի կրօնական արարողութիւնները. բացի այդ՝ պիտի վարէ հայոց լեզուի ուսուցչի պաշտօն 25 աշակերտի վերաբերմամբ և լինի կրօնուսոյց տղայոց գիմնազիայում։ Տարեկան ռոճիկն է (բացի հոգևոր արարող. հասոյթից) 1000 րուբլի։ Եթէ կարողանայ կրօնուսոյց լինել և աղջկանց գիմնազիայում, այդ դէպքում ռոճկին աւելանում է 360 ր.։ Հոգևոր արարողութիւններից հասոյթ կարելի է ստանալ մօտաւորապէս 4—5 հարիւր րուբլի։ Ցանկացողները մանրամասն պայմանների մասին թող դիմեն հետևեալ հասցէով. Ст. Лабинская (Куб. обл.) С. Аракелянцу.
(Հ.Հ.) 652. 2—1

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԴ
5 տիրաժ, իւրաքանչ. մէջ գլխաւոր գումարը
ՄԷԿ ՄԻԼԻՕՆ
Մօտակայ տիրաժը 7/20 յուլիսի։
Բոլոր տիրաժների արժէքը 16 րուբ.
Մասնաւճ. պատուէր տալուց՝ 6 ր., սեպ. և նոյ. 5ր.
Փողը կարելի է ուղ. և ռուս. պօստ. մարկաներով։
Տիրաժի թղթերը ուղարկվում են ձրի։
ԸՆԿ. ԲԵՐՆԱՐ և ԿՈՄՊ., ՊԱՐԻԶ
30, Սէվաստօպօլսկի բուլվար, 30.
Գրել և հասցէագրել կարելի է ռուսերէն։
(B. 36380) 383. 18—15

Տպագրութեան համար պատրաստ է
ՍՏ. ՊՇԻԲԸՇԵՎՍԿՈՒ
ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎՏՈՒՄ
Պ Օ Է Մ Ա Ն
(Երկու հատուած տպված «Մշակում»)
Հրատարակել ցանկացողները դիմեն՝ г. Ордубатъ (Эрив. губ.), учителю Аршалуйсу Овнаньянцъ.
634. 4—4

ՓՆՏՐՎՈՒՄ Է
Երզնկայի Զատ գիւղի բնակիչ
ԵՐԵՄԻԱ ԶԱՔԱՐԵԱՆ ԶԱՐԱՆԵԱՆԸ,
40 տարեկան, արհեստով հացագործ։ Տասը տարուց աւելի է՝ ինչ ոչ մի տեղեկութիւն չը կայ այդ պարոնի մասին։ Խնդրվում է որևէ տեղեկութիւն ունեցողներին հաղորդել հետևեալ հասցէով. Новороссійскъ, цементный заводъ „Цѣпъ". Вартану Багдасарянъ.
(օ. մ.) 630. 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ
սրանով յայտարարում է, որ յունիսի 17-ին, 1911 թ. կը կայանայ ԱՃՈՒՐԴ կապալով տալու համար Վերիյսկի հրապարակի վրա գտնվող քաղաքային կչեռքը։ Պայմաններին կարելի է ծանօթանալ ամեն օր՝ Քաղաքային Ուպրավայի IV բաժանմունքում, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 2-ը։
(ա.օ.) 640. 3—3

GLYCÉROPHOSPHATE GRANULÉ ROBIN
ԳԼԻՑԵՐՕՖՕՍՖԱՏ ՐՕԲԷՆ՚Ի
ՀԱՏԻԿԱՒՈՐ
ԳԼԻՑԵՐՕՖՕՍՖԱՏ ԿՐԻ եւ ՍՕԴԱՅԻ
Միակ խլացված ֆօսֆատ
ԱՄՐԱՑՆՈՒՄ Է ՋՂԱՅԻՆ ՍԻՍՏԵՄԸ
Գործադրվում է պարիզեա հիւանդանոցներում։
Արագ ներգործում է ՆԵՎՐԱՍՏԵՆԻԱՅԻ եւ ՄՏԱՒՈՐ ՅՈԳՆԱԾՈՒԹԵԱՆ ժամանակ, ՌԱԽԻՏԻ դէմ, ոսկորների թուլութեան դէմ՝ մանկան ատամն, դխուլքեան եւ սնուցման օրգանում, եւ այլն։
Լաւ համ ունի։ Ընդունվում է ջրով կամ կաթով։
Շաքարախտաւորների համար պատրաստվում են լէպէշկաներ։
Վաճառվում է դեղատներում եւ դեղատնային խանութներում։

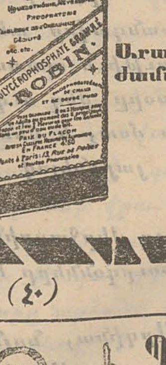

(Հ.) (M. 152627) 334. 12—9

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՈՒՂԻՂ ԿԴԻՄԱՑԿՈՒՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑ!
Ուրիշ էժան ժամացոյցների ետեւից մի՛ ընկնէք։
Լաւ ժամացոյցը միշտ իր արժէքն ունի։
ՊԱՐԻԶԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ։
Ժամացոյց «Խրօնօմետր» սիստ.։ 200 ր. արժեցող ոսկէ ժամացոյցի փոխարէն՝ առաջարկում եմ 5 ր. 25 կ.-ով «Խրօնօմետր» սիստ. ժամաց., որը իր ֆասօնով և գեղեցկութեամբ չէ զանազանվում ոսկի ժամաց., իսկ նրա մեխանիզմի և մետաղի լաւ յատկութեան համար երաշխաւորութիւն 10 տարով։ Այդ ժամաց. չվէյցարական իսկական նոր ոսկուց է՝ տղամարդու կամ կանանց—3 հատ կափարիչով, լարումը գլխի կողմից 40 ժամը մի անգամ, 15 քարի վրա։ Տափակ, համաձայն նկարի. շատ տարածված են և մեծ քանակութեամբ ծախվում են ամբողջ Եւրօպայում։ Գինը 5 ր. 25 կ., 2 հատը՝ 10 ր., 4 հատը՝ 19 ր. 50 կ.։ Գները նշանակված են էժան, որպէսզի ամենքին հնարաւորութիւն տրվի օգտվելու այս ժամացոյցով։ Ճանապարհածախս 40 կ. (Սիբիր 75 կ.)։ Պատուէրները ուղարկվում են վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի։ ՁՐԻ ուղարկվում է ամեն մի ժամաց. հետ պարիզեան գեղեցիկ երկփեղկ շղթայ իսկական նոր ոսկուց, բրելօկով և զամշէ քսակով ժամացոյցի համար։ Ժամաց. ուղարկվում է մինչև բօլէն ստուգված, 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ։ Առանց ռիսկի. եթէ ապրանքը չը հաւանէք, փողը յետ ենք վերադարձնում։
Դիմել. Т-во „АККУРАТНОСТЬ", Варшава, Отд. 156.
Հասցէն խնդրում ենք կտրել և ամուր կպցնել ծրարի կամ բաց նամակի վրա։
(Հ.) (B. 42775) 535. 3—3

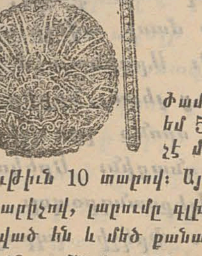

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.